

**Stockholms Universitet
Institutionen för socialt arbete
Socialhögskolan**

**Arbetslösa ungdomars attityder till
arbete, arbetsmarknadsåtgärder och deras
framtidstro**

annapensjo@hotmail.com

2006-06-01

**Anna Pensjö
Klass S7d
C-uppsats 10p
Handledare:
Ann Palm**

Uppsatsens titel: Arbetslösa ungdomars attityder till arbete, arbetsmarknadsåtgärder och deras framtidstro

Författarens namn:
Anna Pensjö

Abstrakt

Studien har haft fokus på ungdomars svårigheter att komma in på arbetsmarknaden, och om huruvida ungdomars förväntningar och handlingsutrymme kunde påverkas av att de var arbetslösa. Syftet med denna studie har varit att genom kvantitativ metod ta reda på ungdomars förväntningar på sin framtid, samt på vad de har för tilltro till att få hjälp med att komma närmre sina mål genom två samverkansprojekt, där de erbjöds olika arbetsmarknadsåtgärder, med målet att ungdomarna skulle gå vidare till arbete eller utbildning. Analys har gjorts utifrån det socialpsykologiska perspektivet, brukarperspektivet och handlingsteori, och det som framkom var att det kunde finnas hinder av både yttre och inre karaktär samt att ungdomarnas handlingsutrymme var begränsat. Ungdomarna kände att rimliga krav ställdes på dem. De var också optimistiska inför framtiden och de hoppades på att få ett arbete som var välbetalt, roligt och utvecklande. Resultaten visade att tilltron till att få hjälp med att komma närmre sina mål genom projekten var större bland dem som varit delaktiga kortare tid, vilket skulle kunna tyda på att ungdomarna hade höga förväntningar i början som sedan blev mer realistiska.

Nyckelord: Ungdomsarbetslöshet, sysslöshet, arbetsmarknadsåtgärd, övergång, skola, arbetsliv, attityd till arbete, socialpsykologi, handlingsteori, brukarperspektiv, kvantitativ metod.

Innehållsförteckning

INLEDNING	5
SYFTE OCH SPECIFIKA FRÅGESTÄLLNINGAR	6
UPPSATSENS UTFORMNING.....	7
BAKGRUND	8
BEGREPPSFÖRKLARING	8
<i>Ungdom</i>	8
<i>Brukare</i>	8
UNGDOMSSLUSSEN I JÄRFÄLLA.....	9
WORKCENTER I UPPLANDS VÄSBY	9
ARBETSLÖSHETEN I JÄRFÄLLA OCH UPPLANDS VÄSBY FRÅN JANUARI 2005 TILL APRIL 2006.....	10
KUNSKAP OCH FORSKNING PÅ OMRÅDET	11
HÖG ARBETSLÖSHET OCH STORT UNGDOMSANTAL	11
ARBETSMARKNADSPOLITISKA ÅTGÄRDER.....	11
KRAV OCH KONTROLL INTE LÖSNING FÖR ATT LÖSA BIDRAGSBEROENDE.....	12
ARBETSLÖSHET KAN FÅ NEGATIVA EFFEKTER PÅ LÅNG SIKT.....	12
ARBETSLÖSAS TILLTRO TILL ATT FÅ ARBETE KAN INVERKA PÅ JOBBCHANSERNA	13
ATTITYDER TILL ARBETE.....	13
<i>Ålder, kön och etnicitet inverkar på attityder till arbete</i>	14
<i>Fyra olika attityder till arbete</i>	14
UTBILDNINGSNIVÅER GÅR I ARV	15
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	16
SOCIALPSYKOLOGISKA PERSPEKTIVET	16
BRUKARROLLEN.....	16
<i>Brukarperspektivet</i>	17
BERGLINDS HANDLINGSTEORI.....	17
<i>Berglinds analys utifrån makt och möjligheter</i>	17
METOD	19
PLANERING AV STUDIEN	19
LITTERATURSÖKNING.....	19
SELEKTERING OCH URVAL.....	19
UTFORMANDET AV ENKÄTEN	20
DATAINSAMLINGEN.....	21
ETISKA ÖVERVÄGANDEN	22
DATAANALYS.....	22
<i>Registrering och kodning</i>	22
<i>Behandling av data</i>	22
<i>Bortfall</i>	23
METODDISKUSSION	23
RELIABILITET	23
VALIDITET.....	24
GENERALISERBARHET	25
RESULTATET AV ENKÄTUNDERSÖKNINGEN	26
BESKRIVNING AV BRUKARNA UTIFRÅN KÖN, ÅLDER, ETNICITET OCH SKOLBAKGRUND.....	26
<i>Ålders- och könsfördelning inom projekten</i>	26
<i>Etnicitet</i>	27
UNGDOMARNAS SKOLBAKGRUND	27
<i>Orsaker till att ungdomarna inte har fullständiga slutbetyg?</i>	28
FÖRÄLDRARS ARBETSSITUATION.....	29
<i>Föräldrars utbildningsbakgrund</i>	29
<i>Vad ungdomarna helst vill arbeta inom</i>	30
VAD UNGDOMARNA GÖR PÅ UNGDOMSSLUSSEN RESPEKTIVE WORKCENTER	31

HUR MÅNGA ARBETEN HAR UNGDOMARNA SÖKT?	32
HUR UNGDOMARNA UPPFATTAR UNGDOMSSLUSSEN OCH WORKCENTER	32
VAD FÖRVÄNTAR SIG UNGDOMARNA FÖR HJÄLP AV UNGDOMSSLUSSEN OCH WORKCENTER?	33
VAD UNGDOMARNA VILL FÖRBÄTTRA.....	34
<i>Ungdomsslussen skulle kunna bli bättre på</i>	34
<i>WorkCenter skulle kunna bli bättre på</i>	36
UNGDOMARNAS ATTITYDER TILL ARBETE	36
<i>Attityder till arbete i förhållande till kön</i>	37
<i>Attityder till arbete i förhållande till ålder</i>	37
<i>Attityder till arbete i förhållande till etnicitet</i>	37
VEM KAN HJÄLPA?	37
FINNS DET NÅGON ANNAN SOM KAN HJÄLPA?	38
<i>Vad ungdomarna tror att de gör om fem år</i>	38
<i>Större hopp om tillfälligt arbete på WorkCenter i Upplands Väsby</i>	40
ANALYS	41
ANALYS AV BRUKARNA UTIFRÅN KÖN, ÅLDER, ETNICITET OCH SKOLBAKGRUND	41
<i>Vilka är brukarna?</i>	41
<i>Brukarnas skolbakgrund</i>	41
ATTITYDER TILL ARBETE.....	42
<i>Ungdomarnas önskeyrke och attityder till arbete</i>	42
<i>Hur attityder och förväntningar påverkas av arbetslöshet</i>	42
TOLKNING AV RESULTAT UTIFRÅN ETT BRUKARPERSPEKTIV	43
<i>Ungdomarnas möjligheter att påverka det som erbjuds</i>	43
<i>Ungdomarnas tilltro till att få hjälp genom projekten</i>	44
TOLKNING AV RESULTAT UTIFRÅN EN HANDLINGSTEORETISK UTGÅNGSPUNKT	44
<i>Ungdomarnas handlingsutrymme är situationsbetingat</i>	45
DISKUSSION OCH SLUTSATS	48
UNGDOMARNAS ATTITYDER OCH FÖRVÄNTNINGAR PÅ ARBETE	48
SLUTDISKUSSION UTIFRÅN BRUKARPERSPEKTIVET OCH HANDLINGSTEORI	48
<i>Ungdomarnas handlingsutrymme</i>	49
FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING.....	49
SLUTSATS OCH REFLEKTION	49
REFERENSLISTA.....	52

BILAGOR

BILAGA 1. INFORMERAT SAMTYCKE

BILAGA 2. ENKÄT

BILAGA 3. UNGDOMARNAS SVAR PÅ VILKEN SORTS ARBETE DE VILL HA

Inledning

Fokus i denna uppsats har varit ungdomars svårighet att komma in på arbetsmarknaden och deras förväntningar och handlingsutrymme. Ungdomsarbetslösheten ökar och ungdomar står för de största utbetalningarna av socialbidrag (Prop. 2004/05:2, s.21). Socialförvaltningar samarbetar med skolor och arbetsförmedlingar för att hjälpa ungdomar att komma i sysselsättning genom arbete eller studier. Sedan 1 juli, 2005 har kommunerna ansvar för uppföljning av alla ungdomar som fullgjort sin skolplikt men inte fyllt 20 år, för att erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder (Skollagen 1:18 §).

Avsikten med denna uppsats har varit att ta reda på ungdomars förväntningar på framtiden såväl som på sitt deltagande i ett samverkansprojekt, Ungdomsslussen i Järfälla, som startade i december 2005. När datainsamlingen närmade sig sitt slut, kom ett erbjudande om att använda samma enkät på ungdomar i ett nystartat projekt även i Upplands Väsby. Projekten har gemensamt att kommun och arbetsförmedling samverkar för att tillsammans göra något åt den stigande ungdomsarbetslösheten i de respektive kommunerna. I denna studie har jämförelser gjorts mellan de båda projekten, mellan könen, åldersgrupper samt etnicitet.

Arbetslösheten är hög bland ungdomar 18 – 24 år och förklaringen till det kan dels vara strukturella faktorer som hindrar unga människor att få arbete, dels att vissa grupper av ungdomar saknar utbildning, arbetslivserfarenhet och andra egenskaper som gör att de kan ha svårt att komma in på arbetsmarknaden (SOU 2003: 92). Anledningen till att ungdomarna kommit till Ungdomsslussen i Järfälla eller WorkCenter i Upplands Väsby kan vara att ungdomarna är sysslolösa, arbetslösa och/eller socialbidragstagare där motkravet för ersättning eller bidrag är att delta i något arbetsmarknadsprogram som erbjuds av kommunernas socialtjänster eller arbetsförmedlingar.

Studier har visat att man inte kan se vilka effekter olika arbetsmarknadsåtgärder får, men att ungdomar har en positiv inställning till kommunernas program för arbetslösa (Forslund och Sibbmark, 2005). Ungdomsarbetslöshet kan få negativa effekter på lång sikt, och de ungdomar som blev arbetslösa direkt efter gymnasiet löpte en större risk att vara arbetslösa de närmaste fem till tio åren än övriga (Skans, 2004). Att arbetslöshet påverkar ungdomarnas attityder till arbete negativt visade en undersökning gjord av Ungdomsstyrelsen (2004). Att ställa högre krav

och ha högre kontroll var inte lösningen visade en studie gjord av Milton (2006), som jämfört Uppsalamodellen med en modell där man ställde mindre krav på motprestation för att få sitt socialbidrag. På lång sikt hade Uppsalamodellen sämre effekt, då ungdomar kände sig tvingade att ta ett arbete, eller studier de inte kände sig lämpade eller mogna för (a.a.).

Under utbildningen på Socionomlinjen gjorde jag praktik på ett gymnasium, det individuella programmet (IV) i Järfälla Kommun. Jag kom där i kontakt med ungdomar som stod inför valet att välja yrke eller utbildning för framtiden såväl som ungdomar som kände sig missnöjda därför att de inte tagits emot på den skola de helst velat komma in på, utan var hänvisade till det individuella programmet. Vissa elever accepterade sin situation och fullföljde sina studier, andra hade svårare att acceptera och fortsatte att söka till andra skolor eller valde att avsluta sina studier. Det väckte mitt intresse för ungdomars inträde på arbetsmarknaden och ämnesområdet kom att stå i fokus för mig inför det kommande uppsatsarbetet.

Syfte och specifika frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att ta reda på vilka förväntningar ungdomarna har på sitt deltagande i två samverkansprojekt, Ungdomsslussen i Järfälla och WorkCenter i Upplands Väsby.

Frågan är hur ungdomarna uppfattar sina möjligheter på arbetsmarknaden alternativt i framtida utbildningar och hur de program kommunen skapar kan bistå dem i att uppfylla dessa förväntningar. Det leder till följande frågeställningar:

- Vilka förväntningar har ungdomarna på sitt deltagande i Ungdomsslussen respektive WorkCenter?
- Vilka är förväntningarna på arbete alternativt utbildning i framtiden? Har de några mål för framtiden – i så fall vilka?
- Vad har ungdomarna för förväntningar på dem som arbetar på Ungdomsslussen respektive WorkCenter – tror de att dessa professioner kan hjälpa dem att uppnå sina mål?

Uppsatsens utformning

Först definieras begrepp som förekommer i uppsatsen. Detta följs av en beskrivning av Ungdomsslussen och WorkCenter och vad de har för mål med sina projekt. Därefter följer ett avsnitt med tidigare forskning och teoretiska perspektiv. Därefter kommer ett metodavsnitt som följs av resultat och analys. Uppsatsen avslutas med diskussion, förslag till fortsatt forskning och slutsats.

Bakgrund

Genom FoU-Nordväst gavs möjligheten att undersöka ungdomars förväntningar på ett nystartat projekt i Järfälla Kommun som går under namnet Ungdomsslussen. I Järfälla har arbetslösheten bland ungdomar mellan 18-24 sedan 2001 ökat från 2,3 procent till 4,7 procent 2006, se figur 1, vilket är mer än en fördubbling. De ungdomar som inte lyckats komma in på arbetsmarknaden eller en utbildning har tidigare skickats mellan arbetsförmedlingen, skolans verksamheter och även socialtjänsten insatser som var uppdelade på flera enheter. Ett samverkansprojekt mellan kommun och Arbetsförmedlingen startade i december 2005. Den nya organiseringen vill bidra till att undvika risken med att göra unga, arbetslösa människor passiva samt minska risken att ungdomar ska fastna i socialbidragsberoende.

Begreppsförklaring

Ungdom

I denna uppsats används begreppet *ungdom* på de personer som är mellan 16-24 år.

Tiden och den fasen i livet som det innebär att vara ungdom tenderar att bli längre (Fransson och Lindh, 2004, s.12). Åldersgrupper lever under olika förhållanden vilket har betydelse för deras upplevelser och livskvalitet. Ungdomsbegreppet börjar vid puberteten 11-13 år. En och samma ungdom kan ingå i både begreppet barn genom att man anses vara barn upp till 18 år enligt FN:s barnkonvention. Ett nytt begrepp *unga vuxna* har också introducerats, som är en definition på åldrarna 26-29 år. Formellt är man *vuxen* i Sverige när man är 18-20 år. Begreppet *ungdom* kan ses som en social konstruktion som inte enkelt kan bestämmas till en given ålder (a.a.).

Brukare

Brukaren som undersöks här kan benämnas *Brukare 1*, slutmottagare av offentliga åtgärder, regleringar och myndighetsutövning. Detta brukarbegrepp är definierat av Dahlberg och Vedung, 2001 och refereras till i Socialstyrelsens rapport (2005, s.17). Brukarperspektivet är mer beskrivet under avsnittet teoretiska utgångspunkter.

Arbetslös

För att betraktas som arbetslös krävs att man står till arbetsmarknadens förfogande (Arbetsmarknadsstyrelsen, 2004, s.8). Enligt Berglind betyder begreppet arbetslös att personen står till arbetsmarknadens förfogande och visar att man *vill* ha arbete (Berglind, 1995).

Långtidsarbetslös

Definition för långtidsarbetslösa ungdomar under 25 år är över 100 dagar (Arbetsmarknadsstyrelsen, 2004, s.7).

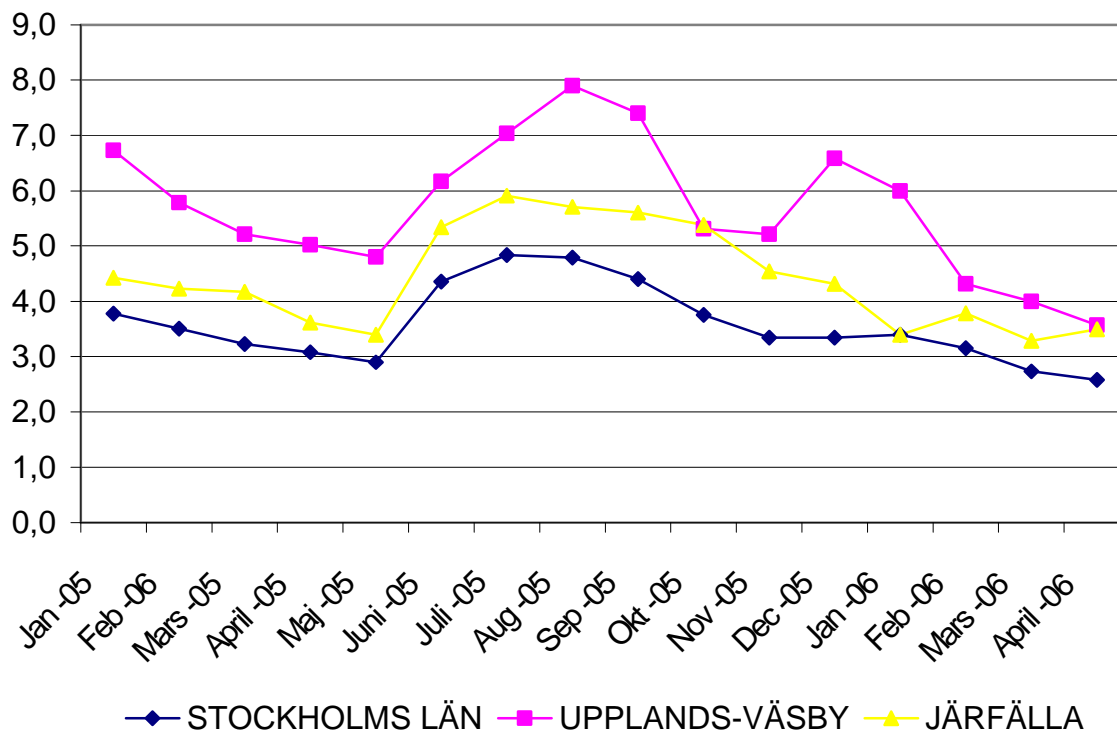
Ungdomsslussen i Järfälla

Syftet med projektet är att få en tydlig struktur för arbete med och stöd till arbetslösa ungdomar mellan 18-24 år som söker socialbidrag, samt ungdomar från 16 år som inte fortsätter att studera och inte sökt sig ut i arbetslivet. På Ungdomsslussen har man samlat resurser såsom socialsekreterare samt Jobbcenter som är socialtjänstens arbetsmarknadsinsats för ungdomar som söker eller uppbär försörjningsstöd. Insatserna som görs för ungdomarna planeras och genomförs utifrån ungdomarnas behov och förutsättningar. De insatser som görs för ungdomarna är att erbjuda dem utbildningsinsatser i form av gymnasie- och vuxenutbildning, praktik, yrkesorienterande kurser, arbetsprövning samt arbete. Ungdomarna erbjuds olika motivationsinsatser, kurser och grupper där de får hjälp med att formulera en meritförteckning och söka arbete. De ungdomar som har särskilda behov av hjälp när det gäller behandlingsinsatser remitteras till Individ- och familjeomsorgens övriga resurser i kommunen. Under hösten 2006 utvärderas projektet, därefter fattas beslut om verksamheten ska fortsätta.

WorkCenter i Upplands Väsby

WorkCenter erbjuder arbetslösa ungdomar i åldern mellan 18-30 år en tre veckors kurs. Syftet med kursen är att inspirera ungdomarna till att hitta långsiktiga lösningar som kan innebära att de blir självförsörjande, återupptar avbrutna studier, eller får prova på ett yrke där de kan få erfarenheter och referenser. Kursens innehåll är tänkt att ge ungdomarna insikt i vem de är och vad som motiverar dem, vad de passar till för yrke och hur de kan kontakta företag. WorkCenter erbjuder även ungdomarna enskilda samtal med råd och stöd.

Arbetslösheten i Järfälla och Upplands Väsby från januari 2005 till april 2006

Figur 1. Andel (%) arbetslösa ungdomar i åldern 18-24 år i Stockholms Län respektive Järfälla och Upplands Väsby kommun (Arbetsmarknadsstyrelsen, 2006).

Arbetslösheten har varit som lägst under april och maj både år 2005 och 2006. Arbetslösheten ser ut att vara högst i juni, juli och augusti, perioden då ungdomarna går ut skolan.

Enkätundersökningen för denna studies genomfördes mellan 13 mars till den 3 april 2006, och det ser ut som att arbetslösheten under den perioden var densamma som året tidigare för båda kommunerna. I Stockholms län var den genomsnittliga arbetslösheten år 2005 3,8 %, i Järfälla kommun 4,7 % och i Upplands Väsby 6,1 %. Båda kommuner har legat på en hög nivå under den studerade tiden, både jämfört med kommunerna i nordvästregionen och resten av riket (Arbetsmarknadsstyrelsen, 2006).

Kunskap och forskning på området

I detta avsnitt ges en översiktlig beskrivning av olika faktorer som kan påverka människors förväntningar på arbete och omständigheter som kan påverka ungdomars attityder till arbete. Syftet med litteraturgenomgången är att ge en bakgrund och en kontext till undersökningen och inte att vara en kunskapsöversikt.

Hög arbetslöshet och stort ungdomsantal

Arbetslösheten är hög bland ungdomar och förklaringen till det kan dels vara strukturella faktorer som hindrar unga människor att få arbete, dels att vissa grupper av ungdomar saknar utbildning, arbetslivserfarenhet och andra egenskaper som gör att de kan ha svårt att etablera sig på arbetsmarknaden (SOU 2003: 92). Av Sveriges invånare är 1,4 miljoner ungdomar mellan 13 till 25 år och antalet förväntas öka de närmaste åren (Prop. 2004/05:2, s.21). Alla som inte kan få sin försörjning tillgodosedd på annat sätt kan ansöka om försörjningsstöd och måste då vara inskrivna som arbetssökande på arbetsförmedlingen och söka arbete aktivt. För ungdomar som är under 25 år har socialtjänsten rätt att kräva att de deltar i kompetenshöjande verksamhet. Ungdomar tar emot försörjningsstöd i högre grad än övriga befolkningen (a.a., s.40).

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Kommunerna ansvarar på frivillig basis för arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar mellan 18 och 24 år. Det finns två kommunala ungdomsprogram, det kommunala ungdomsprogrammet (KUP) och ungdomsgarantin (UNG). Målet för de båda programmen är att få ungdomarna till arbete eller utbildning. Studier har visat att ungdomar som deltagit i programmen har varit positiva till den verksamhet de deltagit i. Även kommunerna har uttryckt sig positivt om återgårderna. Införandet av ungdomsgarantin har förstärkt kopplingen mellan socialbidrag och arbete. Socialtjänstlagen ändrades så att det blev möjligt att kräva en motprestation för att ungdomar skulle få bidrag (Forslund och Sibbmark, 2005). Ungdomar som deltar i arbetsmarknadspolitiska program genom arbetsförmedlingen får ersättning i form av aktivitetsstöd (Regeringskansliet, 2005).

Ungdomsarbetslösheten i Sverige är hög och en anledning till att ungdomar har svårt att komma in på arbetsmarknaden kan vara att de inte har tillräckliga kvalifikationer för att få ett arbete. På

flera platser i England startade 1997 arbetsmarknadsprojekt som tillät ungdomar mellan 18-24 att studera samtidigt som de uppbar understöd. Detta för att ungdomar behöver kvalifikationer som krävs för dem att få ett arbete och ge dem möjlighet att lära sig för livet. Projektet kallades WorkSkill och olika projekt ställde olika krav på de deltagande, i deltidslösningen så skulle ungdomen finnas tillgänglig för arbetsmarknaden och vara redo under studietiden att ta ett arbete och för heltidslösningen fick ungdomen studera i fred under terminen för att sedan finnas tillgänglig för arbetsmarknaden efter terminens slut. Målgruppen för projektet var de som hade haft bidrag i sex månader eller längre (Donnelly, 1997, s.280).

Krav och kontroll inte lösning för att lösa bidragsberoende

Mellan 1990 och 1993 skedde en dramatisk förändring på den svenska arbetsmarknaden som resulterade i ökad arbetslöshet och socialbidragstagare. Med anledning av detta så startade kommuner olika arbetsmarknadsprogram. En av dessa arbetsmarknadsprogram är Uppsalamodellen som innebär skarpare behovsprövning, högre kontroll och aktiveringskrav med hot om sanktioner för att få människor till att aktivt söka och att acceptera arbete. Milton (2006) har jämfört en grupp som ingått i Uppsalamodellen med en jämförelsegrupp med mindre krav på motprestation för att få sitt socialbidrag. Studien visade att man genom hot om sanktioner inte kunde påskynda övergången från bidragsberoende till arbete eller studier på varken kort eller lång sikt. De bidragstagare som ingått i Uppsalamodellen hade inte lämnat programmet på kortare tid än de som ingått i jämförelsemodellen, utan resultatet visade att möjligheten till att på lång sikt lösa bidragsberoendet var något sämre med Uppsalamodellen än jämförelsemodellen och att detta särskilt gällde för ungdomar mellan 20-24 år. En anledning till detta resultat kunde vara att ungdomarna tvingades besluta sig för ett arbete eller en utbildning som de inte var mogna eller lämpade för (Milton, 2006, s.59).

Arbetslöshet kan få negativa effekter på lång sikt

Ungdomars arbetslöshet kan få långvariga negativa effekter. Det visar en studie gjord på alla 18- och 19-åringar som slutförde praktiska eller tvååriga gymnasielinjer mellan 1991 och 1994. Resultaten av studien visade att de ungdomar som blev arbetslösa direkt efter gymnasiet hade en betydligt större risk att vara arbetslösa under de följande 5-10 åren än de övriga (Skans, 2004). En negativ effekt av arbetslöshet kan enligt författaren vara att ungdomar förlorar kompetens genom att de inte får någon arbetslivserfarenhet under perioden de är arbetslösa. Genom att

kunskap de fått i skolan inte kommer till användning snart efter examen kan de komma att förlora vissa förmågor. De som haft en eller flera perioder av arbetslöshet kan bli bortsorterade av arbetsgivare i tron att den som varit arbetslös skulle vara mindre produktiv. Det finns också en risk att den som inte kommit in i ett arbete direkt efter sina studier blir den som vid neddragningar får sluta först (a.a.). Däremot uppfattar ungdomar det inte lika svårt att vara arbetslösa som de som är medelålders (Fransson och Lindh, 2004, s.13). Fransson och Lindhs studie refererar till Trondman och Nihad, 2000, som menar att det finns en märkbar uppdelning mellan de ungdomar som har arbete eller som genom högre utbildning hittar vägar till arbetsmarknaden, jämfört med dem som inte slutför gymnasieskolan och löper större risk att bli arbetslösa och marginaliserade (a.a. s.57).

Arbetslösas tilltro till att få arbete kan inverka på jobbchanserna

De flesta gör en realistisk bedömning av sina chanser att få ett arbete, visar en studie gjord av Bolinder (2006, s.19-20), men många har även orealistiska förväntningar på att få ett arbete. En del tycker att det är bättre att arbeta än att inte göra det och sänker sina krav på att få ett arbete och det kan löna sig på kort sikt. Men det kan finnas en risk med att ta ett arbete man är överkvalificerad för. Att sänka sina krav eller att acceptera tillfälliga anställningar är något som kan föregå långtidsarbetslöshet. Studien visade att en positiv och realistisk förväntan till att få ett arbete kunde öka möjligheterna till att få arbete. En del är medvetna om att de har chans till att få ett arbete och andra tror sig inte om att ha så stor chans till att få ett arbete och detta samvarierade med deras psykiska välbefinnande (a.a.).

Attityder till arbete

Arbetslöshet påverkar ungdomars attityd till arbete negativt visar en undersökning gjord av Ungdomsstyrelsen (2004). Olika grupper av unga värdesätter arbete olika beroende på kön, utbildning, var man är född, var man bor och vad man vill göra efter gymnasiet eller hur gammal man är och skillnaderna visade sig vara signifikanta. Det fanns variationer i attityderna mellan åldersgrupperna 16-19, 20-24 och 25-29. Ungdomar har olika attityder till arbete och det kan handla om värderingar som formas i den socialiseringsprocess som börjar i tidiga år och som pågår hela livet. Det som påverkar de attityder vi får är i första hand familjen, men även skola, kamrater och media påverkar oss. Andra faktorer av betydelse kan vara uppväxtvillkor, var man växer upp geografiskt, samt klassbakgrund. Könet påverkar socialisationen då individer

tidigt identifierar sig med sitt kön. De värderingar man fått med sig ifrån uppväxttiden kommer att avgöra vad man har för mål med, och vad man tycker är viktigt med ett arbete. I samhället finns etablerade normer och föreställningar som kan utgöra begränsningar och hinder för människor. Det kan handla om hierarkier där ett visst kön, eller etnisk bakgrund oftare har en viss typ av arbete. Unga människor och framförallt unga kvinnor har oftare osäkra anställningar eller arbetar deltid (Ungdomsstyrelsen, 2004, s.10-13). I jämförelse mellan utrikes födda och svenskfödda så finns tydliga skillnader på att invandrare som grupp har en utsatt situation på arbetsmarknaden. Det finns stora skillnader mellan olika invandrargrupper när det gäller inkomstutveckling. De som har det sämst är invandrare som kommer ifrån länder utanför västvärlden, samt de som kommit till Sverige på senare tid. Denna grupp har även haft det svårt att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden (SOU 2001:54, s.36).

Ålder, kön och etnicitet inverkar på attityder till arbete

Undersökningen som Ungdomsstyrelsen gjort (2004) visar att ålder, kön och etnicitet är viktiga faktorer som påverkar vilken attityd man har till arbete. På en fråga i ungdomsstyrelsens undersökning, *vilka egenskaper är viktigast för att du ska vara intresserad av ett arbete*, svarade nio av tio (90 %) av ungdomarna att det viktigaste var trevliga arbetskamrater, en bra chef, god arbetsmiljö och intressanta arbetsuppgifter. De ungdomar som var födda utomlands hade större intresse av ett arbete där det fanns möjlighet att göra karriär, få hög lön än unga som var födda i Sverige (a.a.).

Fyra olika attityder till arbete

Ett sätt att beskriva vad människor värdesätter med arbete är att beskriva dem utifrån fyra förväntade attityder (Berglund, 2001). Den *altruistiska* attityden innebär att man tycker det är viktigt att hjälpa andra människor i sitt arbete och att arbetet är viktigt för samhället. Den som värderar karriär och lön kan betecknas ha den *materialistiska* attityden. Den som arbetar för att få lön har den *instrumentella* attityden till arbete och den som värderar självständighet och möjlighet att styra sina arbetstider har en *individualistisk* attityd. Berglund har valt att analysera sina data utifrån kön, ålder, klassposition, utbildning, sektor, civilstatus och religion. Slutsatser är att de som har den materialistiska attityden oftast är de unga, mellan 18-29 år. Den individualistiska inställningen till arbete var vanligare bland egen företagare och inom åldersgrupperna 30-39 och 40-49 samt att det var vanligare att kvinnor hade denna attityd än män. Den altruistiska attityden var vanligare bland dem som var anställda i offentlig sektor än i privat sektor och oftare bland kvinnor än hos män. Den instrumentella attityden fanns oftare hos arbetare och de inom servicearbeten än hos chefer och yrkesutbildade (a.a., s.185).

Utbildningsnivåer går i arv

Ungdomsstyrelsen har sett över ungdomars utbildningsbakgrund utifrån en undersökning gjord av Högskoleverket (2002) och där sett att utbildningsnivåer tenderar till att gå i arv och bland unga som kommer från familjer med arbetarbakgrund så var det en av fem (20 %) som hade påbörjat utbildning och två av fem (40 %) säger att de planerar att läsa vidare. Nästan tre av fyra (70 %) av de unga som hade föräldrar med universitets- eller högskoleexamen planerade att läsa vidare och lika stor andel av de utlandsfödda ungdomarna. Men de som verkligen påbörjade sina studier var i högre grad de med föräldrar som hade läst på universitet eller högskola, än dem som var utlandsfödda (Ungdomsstyrelsen, 2004).

Teoretiska utgångspunkter

De teoretiska utgångspunkterna som tillämpas i uppsatsen är det socialpsykologiska perspektivet och brukar perspektivet. Brukarnas handlingsutrymme analyseras utifrån ett handlingsteoretiskt perspektiv. Genom att använda brukarperspektivet så används Berglinds handlingsperspektiv, genom att se människan som ett subjekt istället för ett objekt. Det är svårt att anta ett brukarperspektiv, för att kunna göra det krävs att sätta sig in i brukarens roll och se ur dennes perspektiv.

Socialpsykologiska perspektivet

I socialt arbete har det socialpsykologiska perspektivet enligt Payne (2002, s.220) en nära koppling till det kognitiva synsättet. Socialpsykologin har fokus på grupper och människors roller som kan ses i sammanhang av relationer. Genom andra människors reaktioner på oss formas vår identitet. Roller kan vara tillskrivna eller förvärvade. Tillskrivna roller är sådana vi föds till, som kan handla om kön, kulturell, historisk bakgrund, vilka föräldrar vi haft och var vi växt upp (a.a., s.218-223). Vi föds in i en värld vi inte kan bestämma över och som gör oss till dem vi är. Vår förmåga att handla avsiktligt och att kunna styra våra handlingar mot ett mål betyder inte att vi har total frihet, utan en situationsbetingad frihet (Stevens, 1998, s.168).

Brukarrollen

Intresset för medborgarnas roller har ökat utifrån att man vill öka människors inflytande och delaktighet inom offentliga institutioner. För att förstå en klients roll inom socialtjänsten så kan man relatera till andra roller som medborgare har i samhället. Medborgarna har olika roller, beroende på om man är konsument, brukare eller klient och kommer att ha olika möjligheter att ställa krav såväl som att ha förväntningar på det som erbjuds. De olika medborgarrollerna har olika handlingsalternativ som kan vara sorti, protest eller anpassning. Som konsument har man valet sorti, att välja ett annat alternativ. Som brukare kan man protestera. Klienten har liten möjlighet att påverka utformningen av service och tjänster som erbjuds, så klientens enda handlingsalternativ kan vara anpassning (Salonen, 2003, s.47-49).

Brukarperspektivet

Socialstyrelsen (2005) har givit en beskrivning av hur brukarperspektivet kan förstås och definieras och har kommit fram till att brukarperspektivet endast kan formuleras av brukarna själva. Forskare och yrkesverksamma kan närma sig brukarperspektivet genom att verksamhet utvecklas så att brukarnas önskemål, kunskaper och erfarenheter står i centrum. För att närma sig brukarperspektivet har man kommit fram till följande fyra bedömningsgrunder att ta i beaktande.

- ”*Brukarens behov och insatsernas resultat ska stå i centrum.*
- *Makt och maktrelationer ska synliggöras och beaktas.*
- *Den enskilde ska ha reella möjligheter till inflytande och delaktighet.*
- *Brukarnas erfarenheter ska identifieras och tas tillvara i socialtjänstens kunskapsutveckling”* (Socialstyrelsen, 2005, s.7).

Berglinds handlingsteori

Handlingsteori kan ge förståelse för människor och deras handlande. Människan är aktör på flera arenor och måste förhålla sig till sig själv och andra. Olika arenor skapar olika förutsättningar. Genom att utgå ifrån hur människan handlar och försöka förstå orsakerna till handlandet så kan man förstå en annan människa. Det sätt som Berglind (1995) vill förklara människors handlande med är ett hermeneutiskt synsätt där man kan sätta ett handlingsätt i ett sammanhang, för att på så vis skapa förståelse för människan. En begränsning för ett lyckat samarbete kan vara parternas avsikter, mål och förväntningar på varandra och att man har olika perspektiv och verklighetsuppfattningar. Berglind menar att människor kan, vill, och har förutsättningar för att skapa förändringar i sina liv, men det kan finnas hinder av både yttre och inre slag. Dessa hinder kan vara både medvetna och omedvetna och människor kan ha dolda mål. Hindren kan också vara *yttre* vilket innebär att det är omständigheter såsom personens fysiska hälsa, personlighet eller så kan de vara organisatoriska. Hindren kan också vara *inre*, såsom egenskaper som trötthet, sjukdom eller anlag. Personen uppfattar själv om hinder är tillfälliga eller beständiga (a.a.).

Berglinds analys utifrån makt och möjligheter

För att betraktas som arbetslös krävs att man står till arbetsmarknadens förfogande och visar att man *vill* ha arbete. Om en person trots att den sökt många arbeten inte får något arbete, så är det

troligt att den tappar lusten att fortsätta söka efter anställning. I detta sammanhang för Berglind in begreppet *kunna* och han menar att en person oavsett om han söker arbete eller ej kan sakna möjlighet att få arbete och att man därmed skulle kunna beteckna personen som *utslagen* från marknaden. Personens *vilja* påverkas av om han kan arbeta, alltså om han kan få ett arbete. Ju mindre möjlighet en individ har att arbeta, desto troligare att han föredrar att inte arbeta. Bristande möjligheter att få arbete påverkar arbetsviljan negativt. Människor är i de flesta fall beroende av arbete för att kunna försörja sig. Det som avgör om en arbetsgivare vill anställa en person är beroende av dennes förmodade lönsamhet. Ju större konkurrens det finns på marknaden desto mer makt för arbetsgivare, då större krav ställs på individens lönsamhet. Människors handlingsutrymme påverkas av den stigande arbetslösheten som ökar utslagningen på arbetsmarknaden (Berglind 1995, s.135-147).

Metod

Avsikten med denna studie har varit att undersöka ungdomarnas perspektiv, *brukarnas perspektiv*, på sin position mellan skola och arbete. Studien har varit explorativ med kvantitativ ansats. Den vetenskapliga positionen har varit postpositivistisk (Larsson, 2005, s.94), då enkäten hade både förbestämda och öppna svarsalternativ.

Planering av studien

För att kunna besvara frågeställningarna gjordes först en litteratursökning för att se vad som skrivits på området. Mycket är skrivet om ungdomar och arbetslöshet och övergången mellan skola och arbetsliv, och det finns inget specifikt fält. Planeringen för studien var abduktiv, en kombination av induktiv och deduktiv strategi (Larsson, 2005, s.96), studien styrdes av frågor som utformades mot bakgrund av flera teoretiska perspektiv, samt även tidigare forskning.

Litteratursökning

Denna genomgång innefattade sökning efter böcker, rapporter, tidskriftsartiklar, övriga artiklar samt information på Internet. Sökning gjordes via databasen Libris, Academic search elite och www.google.com. Sökning skedde även på olika hemsidor såsom Riksdagen, Arbetslivsinstitutet, Ungdomsstyrelsen och Arbetsmarknadsstyrelsen. Sökord som användes var *ungdom, ungdomsarbetslöshet, arbetslöshet, sysslöshet, socialbidragstagare, utslagning, arbetsmarknadsåtgärd, skola, yrkesliv, arbetsliv, övergång, yrke, attityd, förväntan, juvenile unemployment, young people, school, work, job, transition, youth, job search, social allowance, labour market*. På Järfälla Folkbibliotek beställdes böcker för fjärrlån. Avgränsningen för litteratursökningen var att fokusera på forskning kring ungdomars rättigheter och faktorer som kan påverka människors förväntningar och attityder till arbetsmarknadsåtgärder och arbete. Källor som refererades till i den litteratur som påträffades ledde vidare till nya sökningar av rapporter och artiklar. Uppgifter om Ungdomsslussen i Järfälla är hämtade utifrån styrdokument för projektet och uppgifter om verksamheten WorkCenter i Upplands Väsby är hämtade från dokument de själva skrivit om projektet.

Selektering och urval

Populationen är ett strategiskt urval av ungdomar från två kommuners åtgärdsprogram för ungdomar, som avslutat sina studier, inte har något arbete, och är mellan 18-24 år gamla. Genom min handledare som arbetar på FoU-Nordväst fick jag först kontakt med

samverkansprojektet Ungdomsslussen i Järfälla och senare med WorkCenter i Upplands Väsby. Anställda vid Ungdomsslussen och WorkCenter kontaktades och tillfrågades om de var intresserade av att en kvantitativ undersökning skulle genomföras på ungdomarna som deltog i projekten. Projektledare och anställda fick läsa igenom PM och enkätfrågor samt vara med och tycka till om frågorna.

Populationen från Ungdomsslussen i Järfälla var de ungdomar som vistades där under tiden för datainsamlingen. De kunde vara sysslösa, arbetslösa, sökte försörjningsstöd, hade eller var på väg ut på praktikplats, eller var där för att prata enskilt med socialsekreterare. Populationen från WorkCenter i Upplands Väsby ingick alla i en treveckors kurs som pågått en vecka och är de ungdomar som befann sig där den förmiddag datainsamlingen utfördes. Den totala populationen var 56 ungdomar mellan 18-24 år, 40 ungdomar på Ungdomsslussen i Järfälla och 16 ungdomar på WorkCenter i Upplands Väsby.

Utformandet av enkäten

Formuläret utarbetades i linje med tidigare studier. En enkätundersökning hade gjorts med ungdomar som avslutat sin utbildning på gymnasieskolans Samhällsvetenskapliga linje (Sävås-Nicolaisen, 2004). En annan undersökning var en undersökning med ungdomar som ingått i ett projekt i Borlänge, Youth At Risk, (YAR). Av denna studie framgick att ungdomarna framförallt förväntat sig att projektet skulle hjälpa dem att förbättra sitt självförtroende, få bättre självkänsla och bli mer självständiga (Turunen, 2003). Till dessa kompletterades frågor som tog sin utgångspunkt utifrån handlingsteori (Berglind, 1995, s.55). Frågorna som Berglind använder sig av i sin handlingsanalys är *hur är din situation, vill du ändra den, kan du ändra den, vad ska du göra?* (a.a.). Frågorna i den här undersökningen kom att bli *hur är din situation, vad förväntar du dig, vilket arbete vill du helst ha, vem kan hjälpa dig att nå dina mål, vad gör du om fem år?* Utifrån dessa frågor ville jag kunna göra en analys om ungdomarnas handlingsutrymme samt även analysera om kön, åldersgrupp och etnisk bakgrund kunde påverka de förväntningar ungdomarna hade. Ingen kan veta vad som ska ske i framtiden, men kan ha förhoppningar och avsikter. Tanken var att begränsa framtiden till fem år så att ungdomarna lättare skulle kunna känna vad de ville och önskade. Då projektet WorkCenter kom in i ett sent skede så ingick det inte i planeringen av frågorna att en jämförelse mellan två projekt skulle komma att utföras. Rico Rönnbäck på Ungdomsslussen erbjuder ungdomar en kommunikationskurs och tanken från början var att göra en jämförelse mellan de som gått kursen och de som inte gått kursen, för att

se om det fanns någon skillnad, men då det endast var sju av ungdomarna som gått kursen så har någon sådan analys inte utförts.

Två ungdomar tillfrågades om de ville prova att svara på enkäten och berätta vad de tyckte om frågorna. Planen från början hade varit att enkäterna skulle fyllas i genom personintervjuer. Vid ifyllandet av enkäten tillfrågades de båda om de föredrog att bli intervjuade, eller ville fylla i enkäten själva. Den ena ville fylla i själv och den andra ville bli intervjuad. Under ifyllandet av enkäten tillfrågades ungdomarna om hur de upplevde frågorna och om det var något de kände att de ville ändra på. Det som framkom med hjälp av provintervjuerna var att göra några justeringar och förtydliganden samt att ungdomarna i första hand skulle få fylla i enkäten själva.

Datainsamlingen

Empiri insamlades via frågeformuläret, efter informerat samtycke (se bilaga 1). Genomförandet av datainsamlingen på Ungdomsslussens ungdomar skedde vid sju tillfällen under en period av tre veckor. Vid det sista tillfället så var det bara en ungdom där som inte hade besvarat enkäten. Ungdomarna tillfrågades om de ville besvara enkäten när de satt vid datorer och sökte arbete, ingick i grupp, befann sig i caféet, deltog i projektet Görväln, eller var på besök på Ungdomsslussen när de var på väg ut på praktik. Av samtliga som tillfrågades så var det en ungdom på Ungdomsslussen som inte ville vara med i enkätundersökningen. En grupp ungdomar på Ungdomsslussen som tillfrågades i slutet av dagen ville inte fylla i enkäten just då, men att de kunde göra det följande dag, vilket de då också gjorde. Målet var att samla in 35-40 enkäter på Ungdomsslussen. Totalt insamlades 41 enkäter. En enkät gallrades bort på grund av att de sista fem frågorna inte var besvarade.

På WorkCenter genomfördes enkätundersökningen vid ett tillfälle då alla var samlade. Målet var att få in ungefär lika många enkäter på WorkCenter som på Ungdomsslussen, för att kunna jämföra resultatet bättre med varandra. Morgonen då insamlingen skedde var det 18 ungdomar där, och samtliga besvarade enkäten. Då målpopulationen för enkätundersökningen från början varit åldrarna mellan 16-24 och målgruppen för WorkCenters projekt var 18-30 år, så gallrades två enkäter bort då de inte motsvarade målpopulationen. Enkäten till WorkCenter användes i samma utförande som på Ungdomsslussen med undantag för en fråga om en kurs som var anpassad till Ungdomsslussen, samt att de informerades om att en undersökning även genomfördes i Järfälla.

Etiska överväganden

Undersökningen gjordes i syfte att göra ungdomarnas röster hörda när det gäller huruvida de kände att de hade möjlighet att påverka de insatser som gjordes för dem på Ungdomsslussen i Järfälla och Workcenter i Upplands Väsby. Det var viktigt att ungdomarna skulle känna sig anonyma och trygga med att lämna sina synpunkter och att de hade möjlighet att fylla i enkäten utan att någon skulle se vad de fyllde i. Ungdomarna informerades noga om att jag var studerande och inte anställd av kommunen. De dem fall då flera ungdomar fyllde i enkäter samtidigt så kunde man lägga enkäten i en låda, eller så togs enkäten emot av mig personligen. Enkäterna fylldes i först efter informerat samtycke (Kvale, 1997, s.107), genom både muntlig och skriftlig information där syftet med undersökningen framgår, samt att frivillighet och konfidentialitet råder (se bilaga 1). I det informerade samtycket till ungdomarna i Upplands Väsby, fick de veta att undersökningen även gjordes på Ungdomsslussen i Järfälla.

Dataanalys

Registrering och kodning

Registrering av enkäterna skedde i SPSS Base 14.0. Varje enkät fick ett nummer och enkäterna från Ungdomsslussen kodades projekt ett och WorkCenter projekt två. För att kunna göra kvantitativa data av de öppna svarsalternativen så genomfördes kodning genom att gå igenom svaren och se över om flera svarat lika. Frågan *vilken skola gick du i senast* kategoriserades folkhögskola/komvux, universitet/högskola, inom eller gymnasium inom eller utom kommunen samt annat. Svaren på *vilken sorts arbete skulle du helst vilja ha* kodades med hjälp av utbildningsgrupper (SCB, 2005, s.144) och kategorierna för dem som specificerat ett yrke blev *inga utbildningskrav, gymnasiekompetens, eftergymnasial kompetens*, samt en kategori för de ungdomar som uppgivit att de *inte visste* vad de ville bli.

Behandling av data

Statistisk analys gjordes i programvaran SPSS Base 14.0 genom procentberäknade korstabeller (Esaiasson, 2004, s.385) där de båda projekten Ungdomsslussen och WorkCenter jämfördes mellan varandra. Jämförelser har även gjorts mellan kön, åldersgrupper och etnisk bakgrund. Frågorna som besvarades i skalor kodades om till en dikotom variabel. För att framställa figurer, tabeller och diagram kopierades korstabellerna över till Microsoft Excel där figurer framställdes för att sedan kopieras över till Word.

Bortfall

På en fråga fick ungdomarna möjlighet att uttrycka sin åsikt, *finns något Du tycker Ungdomsslussen/WorkCenter skulle kunna bli bättre på*. Det var många som valde att inte svara på frågan och det resulterade i 40 bortfall. 5 bortfall har registrerats på frågan *Ungdomsslussen respektive WorkCenter kommer gemensamt fram till mitt närmaste mål*. Åtta ungdomar av 26 som uppgivit att de inte hade fullständiga betyg skrev *annat skäl*. Fem bortfall på *arbetar jag i eget företag*. 7 bortfall på *om fem år har jag en flexibel arbetssituation, t ex projekt*. Fem bortfall på *har jag bildat familj*. På övriga frågor fanns endast enstaka bortfall spritt över samtliga frågor. När informanterna satt flera kryss eller satt kryss mitt emellan 3:an och 4:an på skalfrågorna, så har det registrerats som bortfall. Två enkäter ifrån WorkCenter avlägsnades och är inte med i statistiken då respondenterna var äldre än 24 år.

Metoddiskussion

Valet att göra en kvantitativ studie på ett projekt såsom Ungdomsslussen innebar till en början en osäkerhet i hur många enkäter som skulle kunna samlas in. Tanken från början var att få in ett hundratal enkäter, men efterhand stod det klart att det inte skulle kunna bli mer än trettiofem till fyrtio enkäter, varför målet sattes till fyrtio. Att även använda enkäten på ett projekt i Upplands Väsby har gjort att undersökningen att den totala populationen till sist blev femtiosex. Genom att slå ihop resultaten i Ungdomsslussen och WorkCenter så har underlaget blivit större för att göra jämförelser mellan kön, etnicitet och åldersgrupper. Jämförelser har också kunnat göras mellan de båda projekten. Enkäten innehåller många frågor och det har givit ett rikt material att analysera. Frågorna utformades så att det skulle kunna gå att använda handlingsteori och brukarperspektivet vid analys och det visade sig vara lämpliga val av teoretiska perspektiv. Att ha både förbestämda och öppna svarsalternativ har gjort det möjligt för ungdomarna att göra sina röster hörda, även om det bara var några få som tog tillfället att säga sin mening, och det skulle kunna handla om, som Salonen (2003) skriver, att de inte känner att de har någon makt eller möjlighet att ställa krav eller förvänta sig något.

Reliabilitet

För att kunna värdera undersökningars tillförlitlighet så används begreppet reliabilitet (Esaiasson, 2004, s.61). Alla enkäter ifylldes först efter informerat samtycke och ungdomarna tillförsäkrades anonymitet. Samtliga enkäter utdelades och togs emot av forskaren personligen. Ungdomarna fyllde själva i enkäten med undantag för två ungdomar som ville bli intervjuade efter att de uppvisat svårigheter att fylla i enkäten, en vid Ungdomsslussen och en vid

WorkCenter. Ungdomarna kunde sitta ifred utan att någon ifrån personalen ifrån Ungdomsslussen eller WorkCenter kunde se vad de fyllde i. Vid undersökningens genomförande så tillfrågades ungdomarna när de suttit med enkäten en stund, om det var något de undrade över. De flesta hade inga frågor, utan tyckte att det gick bra och lätt att fylla i enkäten. Några ungdomar ställde frågor om hur de skulle formulera de öppna frågorna om antalet arbeten de sökt eller hur länge de hade haft kontakt med Ungdomsslussen.

Datamaterialet kontrollerades mot enkäterna en extra gång och inregistrerade felslag justerades, först därefter påbörjade sammanställning av undersökningen. Tillägg gjordes till kodning av variabel till frågan *finns det något som Du tycker att Ungdomsslussen eller WorkCenter skulle kunna bli bättre på*, där alternativet nöjd tillkom. De teoretiska perspektiven kom in tidigt i forskningsprocessen och frågeställningar såväl som analys har präglats av handlingsteori (Berglind, 1995) och brukarperspektivet (Socialstyrelsen, 2005).

Validitet

För att kunna värdera om det forskaren vill mäta faktiskt är det som mäts så används begreppet validitet (Esaiasson, 2004). För att få reda på ungdomarnas mål, inför framtiden formulerades frågor *om fem år*. Intentionen var att göra frågorna lätta för ungdomarna att förstå, att frågorna skulle vara lämpliga för att kunna besvara huvudfrågeställningen samt att det inte skulle finnas utrymme att tyda frågor på annat sätt än det de avsåg. Innan undersökningen genomfördes fick två ungdomar prova att svara på enkäten och därefter gjordes justeringar och förtydliganden av några frågor. Intentionen har varit att formulera frågorna på ett sätt att ungdomarna inte skulle ledas till att vilja formulera sig negativt om projekten eller sin framtid.

En fråga som har varit svår att tolka svaret på är frågan *hur många arbeten har du sökt*, där ungdomarna från WorkCenter ser ut att ha fyllt i hur många arbeten de sökt sedan de kom till projektet för en vecka sedan. På Ungdomsslussen så har några ungdomar fyllt i hur många arbeten de sökt sedan de fick kontakt med projektet och andra ungdomar har fyllt i hur många arbeten de sökt sedan de blev arbetslösa.

Generaliserbarhet

Ett strategiskt urval har gjorts och tillgång till de båda projektgrupperna har möjliggjorts tack vare FoU-Nordväst. Populationen är liten, på Ungdomsslussen har 40 enkäter insamlats och på WorkCenter 16 enkäter. Anledningar till att ungdomarna varit där och ingått i projekten har varit individuella. Endast de som befann sig på plats då datainsamlingen ägde rum har varit med i undersökningen och vi vet ingenting om de som inte var där. Detta gör att vi inte med säkerhet kan veta om underlaget är representativt för hela gruppen.

Mindre skillnader har kunnat skönjas mellan Ungdomsslussen och WorkCenter och även att det kan finnas förklaringar till skillnaderna, såsom att ungdomarna på WorkCenter blivit undersökta när de ingått i projektet i en vecka, och Ungdomsslussens ungdomar har haft kontakt mellan en vecka upp till några månader. Projekten skiljer sig ifrån varandra genom att WorkCenter erbjuder en kurs på tre veckor och kan ses som en insats, och i Järfälla så har alla kommunens arbetsmarknadsinsatser samlats under namnet Ungdomsslussen vilket gör att populationen i Järfälla har olika individuella åtgärder pågående för dem och olika professionella kontakter.

Om vi jämför resultaten från denna studie med andra studier, kan vissa resultat tyckas generaliserbara till en större population. Skillnaderna mellan de båda projekten var dessutom små, vilket stärker detta antagande. Däremot - generalisering till *hela* ungdomspopulationen kan inte göras, eftersom vi med säkerhet inte vet om de som svarat på enkäten är representativa för alla ungdomar som är involverade i kommunala arbetslöshetsprojekt.

Resultatet av enkätundersökningen

Först kommer en beskrivning av brukarna utifrån kön, ålder, etnicitet och skolbakgrund. Därefter följer resultatet av vad ungdomarna svarat om föräldrarnas utbildnings- och arbetssituation. Sedan redovisas resultatet av vad ungdomarna vill arbeta som, deras upplevelse, förväntningar och tilltro till projekten samt attityder till arbete. Resultat redovisas även av vad ungdomarna tycker att Ungdomsslussen respektive WorkCenter kan bli bättre på samt vad ungdomarna tror eller hoppas ska ske i framtiden.

Beskrivning av brukarna utifrån kön, ålder, etnicitet och skolbakgrund.

Ungdomarna fick svara på hur gamla de var, vilket kön de tillhörde, vilken skola de gått i senast och den högst genomförda utbildningen med slutbetyg.

Ålders- och könsfördelning inom projekten

Ungdomarna som är med i undersökningen är mellan 18-24 år. Tabellen nedan visar fördelning efter ålder och kön.

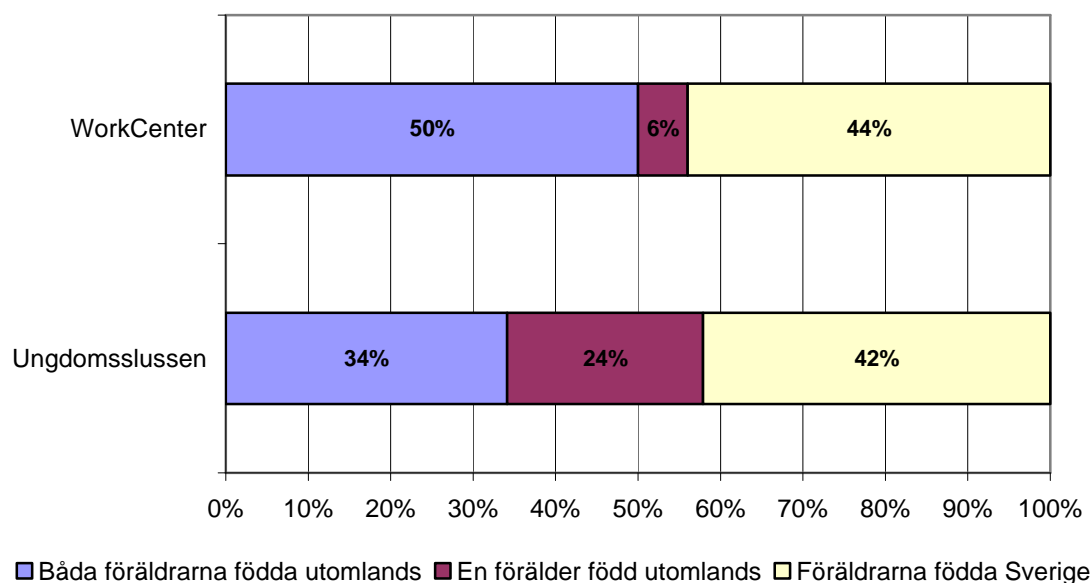
Tabell 1 Ålders och könsfördelning inom projekten, antal och andel (%) totalt (n=56)

Ålder	Ungdomsslussen				WorkCenter				Totalt	
	Män		Kvinnor		Män		Kvinnor		f	%
	f	%	f	%	f	%	f	%		
18-19	8	(20)	7	(18)	0	(0)	3	(19)	18	(32)
20-21	8	(20)	5	(12)	6	(38)	1	(6)	20	(36)
22-23	8	(20)	4	(10)	6	(38)	0	(0)	18	(32)
Totalt	24	(43)	16	(34)	12	(21)	4	(7)	56	(100)

Resultatet visar att det är skillnad när det gäller åldersfördelningen mellan kvinnor och män. Det är fler unga män än unga kvinnor som deltar. Männerna tenderar till att vara äldre än kvinnorna. På WorkCenter är männen äldre än kvinnorna och på Ungdomsslussen är åldersskillnaderna mellan män och kvinnor något mindre. När det gäller könsfördelningen på Ungdomsslussen så är sex av tio män (60 %) och fyra av tio är kvinnor (40 %). På WorkCenter är tre av fyra män (75 %). Den vanligaste åldern för ungdomarna på Ungdomsslussen är 19 år.

Etnicitet

För att få en bild av ungdomarnas etnicitet så ställdes frågan om ungdomen och dennes föräldrar var födda i Sverige eller inte.

Figur 2. Etnicitet. Fördelning (%) efter om föräldrarna är födda i Sverige eller ej i respektive projekt.

Av samtliga som deltar i undersökningen så är två av tre (68 %) födda i Sverige och sex av tio (58 %) har en eller två föräldrar som är födda utomlands. Av ungdomarna som deltagit i undersökningen från WorkCenter så är det tre av fem som är födda i Sverige (63 %) och närmare sex av tio av dem (56 %) har en eller två föräldrar som är födda utomlands. Av ungdomarna som deltar i undersökningen från Ungdomsslussen så är det tre av fyra (75 %) som är födda i Sverige och tre av fem (58 %) har antingen en, eller två föräldrar som är födda utomlands.

Ungdomarnas skolbakgrund

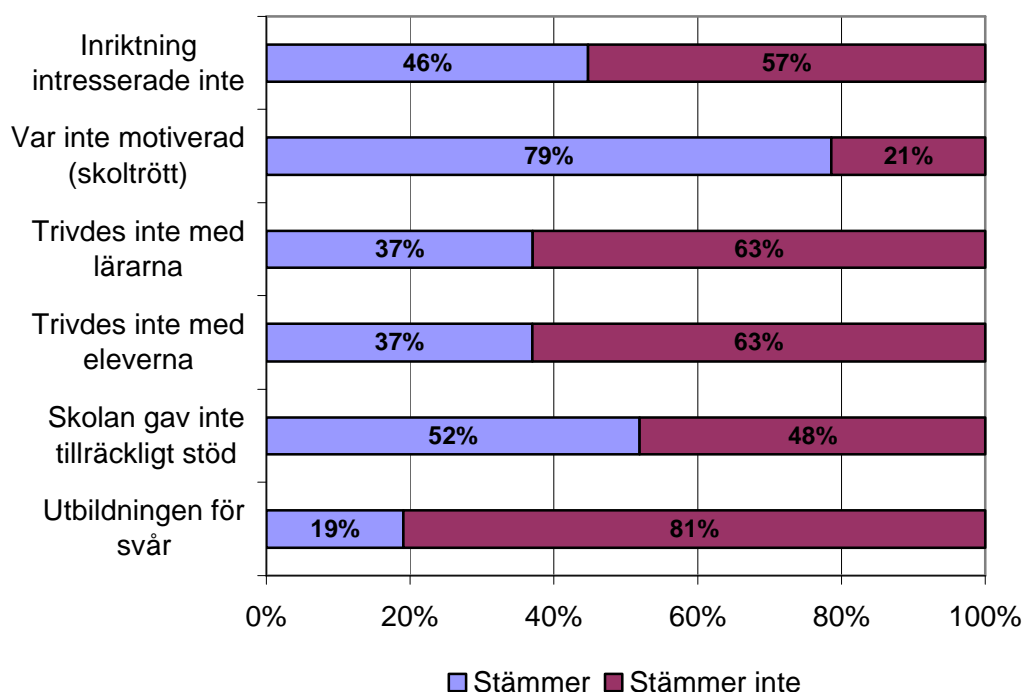
Ungdomarna fick svara på vilken skola de gått på senast och den högst genomförda utbildningen de hade med slutbetyg. På frågan, vilken skola har du gått på senast svarar närmare nio av tio av ungdomarna (88 %) att de kommer från gymnasium. Resterande

12 procent kommer senast från folkhögskola, högskola eller universitet.

Hälften av ungdomarna (53 %) kommer senast från gymnasieskolor som inte erbjuds av Järfälla kommun. På WorkCenter har fyra av fem ungdomar (78 %) gått på Vilundagymnasiet.

Orsaker till att ungdomarna inte har fullständiga slutbetyg?

Två av fem ungdomar (44 %) uppger att de inte har fullständiga slutbetyg från sin senaste utbildning. De ungdomar som kryssade i att de inte hade fullständiga betyg ombads att fylla i de främsta skälen till det. Här presenteras de som svarat att påståendet stämmer helt och hållet eller stämmer.

Figur 3. Anledning till att ungdomarna inte har fullständiga betyg. Andel (%).

Det var 25 ungdomar av 56 (44 %) som fyllde i vilka skäl de hade till att inte ha fått fullständiga slutbetyg. Den främsta orsaken är att de inte varit tillräckligt motiverade vilket fyra av fem av dessa ungdomar uppger (79 %), eller att skolan inte gav det stöd de behövde vilket hälften av dem (52 %) uppgivit. De som använt det öppna svarsalternativet (8 ungdomar) skriver att de inte har fullständiga slutbetyg på grund av familjeskäl, ekonomiska skäl, trivdes inte i skolan eller kom inte in på önskad linje.

Föräldrars arbetssituation

Ungdomarna fick svara på hur deras föräldrars arbetssituation var vilket presenteras i tabellen nedan.

Tabell 2 Ungdomarnas föräldrars arbetssituation, antal och andel (%) totalt och efter projekt (n=56)

Föräldrars arbetssituation	Ungdomsslussen		WorkCenter		Totalt	
	f	%	f	%	f	%
En eller båda arbetar	30	(75)	14	(88)	44	(78)
Arbetslösa	4	(10)	1	(6)	5	(9)
Annat	6	(15)	0	(0)	6	(11)
Bortfall	0	(0)	1	(6)	1	(2)
Totalt	40	(100)	16	(100)	56	(100)

På WorkCenter är det nio av tio ungdomar (88 %) som har en eller två föräldrar som arbetar och motsvarande siffra på Ungdomsslussen är tre av fyra ungdomar (75 %).

Föräldrars utbildningsbakgrund

En fråga som ställdes var vilken är den högsta utbildningen för den av dina föräldrar med högst utbildningsbakgrund. I tabellen nedan beskrivs föräldrarnas utbildningsbakgrund.

Tabell 3 Ungdomarnas föräldrars utbildningsbakgrund, antal och andel (%) totalt och efter projekt (n=56)

Utbildning	Ungdomsslussen		WorkCenter		Totalt	
	f	%	f	%	f	%
Grundskola	7	(18)	2	(13)	9	(16)
Gymnasieskola	11	(28)	5	(31)	16	(29)
Universitet	13	(33)	6	(38)	19	(34)
Vet ej	9	(23)	3	(19)	12	(21)
Totalt	40	(71)	16	(29)	56	(100)

Tabellen visar att en tredjedel av ungdomarna (34 %) har någon förälder med universitets- eller högskoleutbildning. Tre av tio (29 %) har svarat att den högsta utbildningen som föräldrarna har är gymnasium och 16 procent att den högsta utbildningen deras föräldrar har är grundskola. En ungdom av fem (21 %) visste inte föräldrarnas utbildningsbakgrund. Ungdomarna vid WorkCenter kommer i något högre utsträckning från familjer med högre utbildning jämfört med ungdomarna vid Ungdomsslussen, även om det inte handlar om statistiskt säkerställd skillnad.

Vad ungdomarna helst vill arbeta inom

Vad ungdomarna helst skulle vilja arbeta inom kategoriseras med hjälp av Statistiska Centralbyråns yrkesgruppering (SCB, 2005 s.145). Av de ungdomar som har angivit ett specifikt yrke så är det hälften (52 %) som vill ha ett yrke där det krävs som lägst gymnasiekompetens och en av tre ungdomar (29 %) vill ha ett arbete där det krävs eftergymnasial kompetens. I bilaga 3 presenteras ungdomarnas svar på frågan.

Tabell 4 Vilket område ungdomarna helst vill arbeta inom klassificerat efter yrkesgruppering (SCB, 2005).Fördelning totalt och efter kön. Antal och andel (%) (n=56)

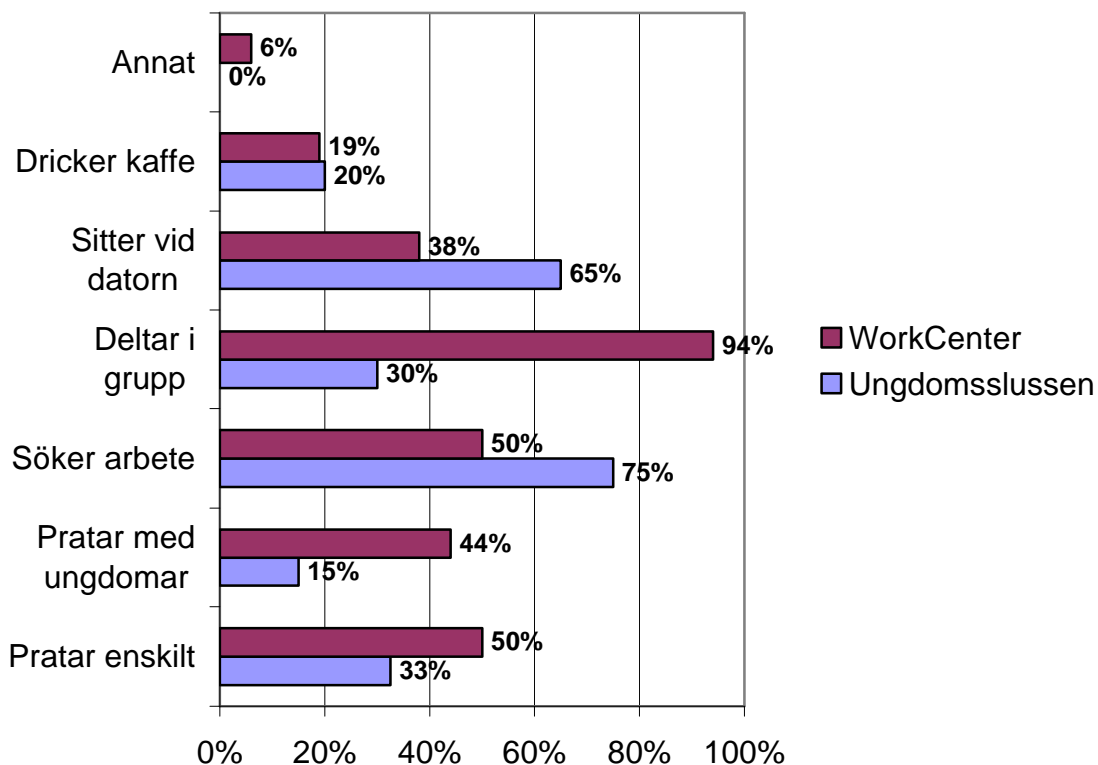
Yrkesområdet	Män		Kvinnor		Totalt	
	f	%	f	%	f	%
Pedagogik och lärarutbildning	1	3	1	5	2	4
Konst och humaniora	0	0	1	5	1	2
Samhällsvet. juridik handel administration	3	8	0	0	3	5
Naturvetenskap, matematik data	1	3	1	5	2	4
Teknik tillverkning	5	14	4	20	9	16
Lantbruk Djursjukvård	0	0	1	5	1	2
Hälso- och sjukvård, Social omsorg	1	3	5	25	6	11
Tjänster	10	28	4	20	14	25
Eget företag	5	14	2	10	7	12
Vet ej	7	19	1	5	8	14
Bortfall	3	8	0	0	3	5
Total	36	100	20	100	56	100

Tabellen ovan visar att var fjärde ungdom (25 %) önskar ett arbete inom tjänstesektorn, vilket innebär ett yrke inom hotell- och restaurang, transport eller övrigt inom tjänsteområdet. Nästan en av fem ungdomar (16 %) önskar ett arbete inom *teknik, tillverkning*, bygg, elektro-datateknik.

Av de unga männen så är det närmare en av tre (28 %) som vill arbeta inom tjänster och en av fem unga män (19 %) vet inte vad de ville bli. Av de unga kvinnorna så är det en av fyra (25 %) som önskar ett yrke inom *hälso- och sjukvård eller social omsorg*. En av fem unga kvinnor (20 %) önskar ett yrke inom *teknik och tillverkning* och en av fem (20 %) önskar yrke inom *tjänster*.

Vad ungdomarna gör på Ungdomsslussen respektive WorkCenter

Figur 4 illustrerar det ungdomarna gör när de kommer till Ungdomsslussen respektive WorkCenter.

Figur 4. Vad ungdomarna gör när de är på Ungdomsslussen respektive WorkCenter. Ungdomarna kunde kryssa för flera alternativ. Andel (%).

Figuren visar att på Ungdomsslussen så är det tre av fyra (75 %) som söker arbete när de är där. De flesta av ungdomarna på WorkCenter har fyllt i att de deltar i grupp vilket är förståeligt utifrån att de deltar i en kurs som pågår i tre veckor. På WorkCenter pratar man både mer enskilt och med andra ungdomar än man gör på Ungdomsslussen.

Hur många arbeten har ungdomarna sökt?

Ungdomarna fick på en öppen fråga skriva hur många arbeten de hade sökt. Resultatet presenteras i tabellen nedan.

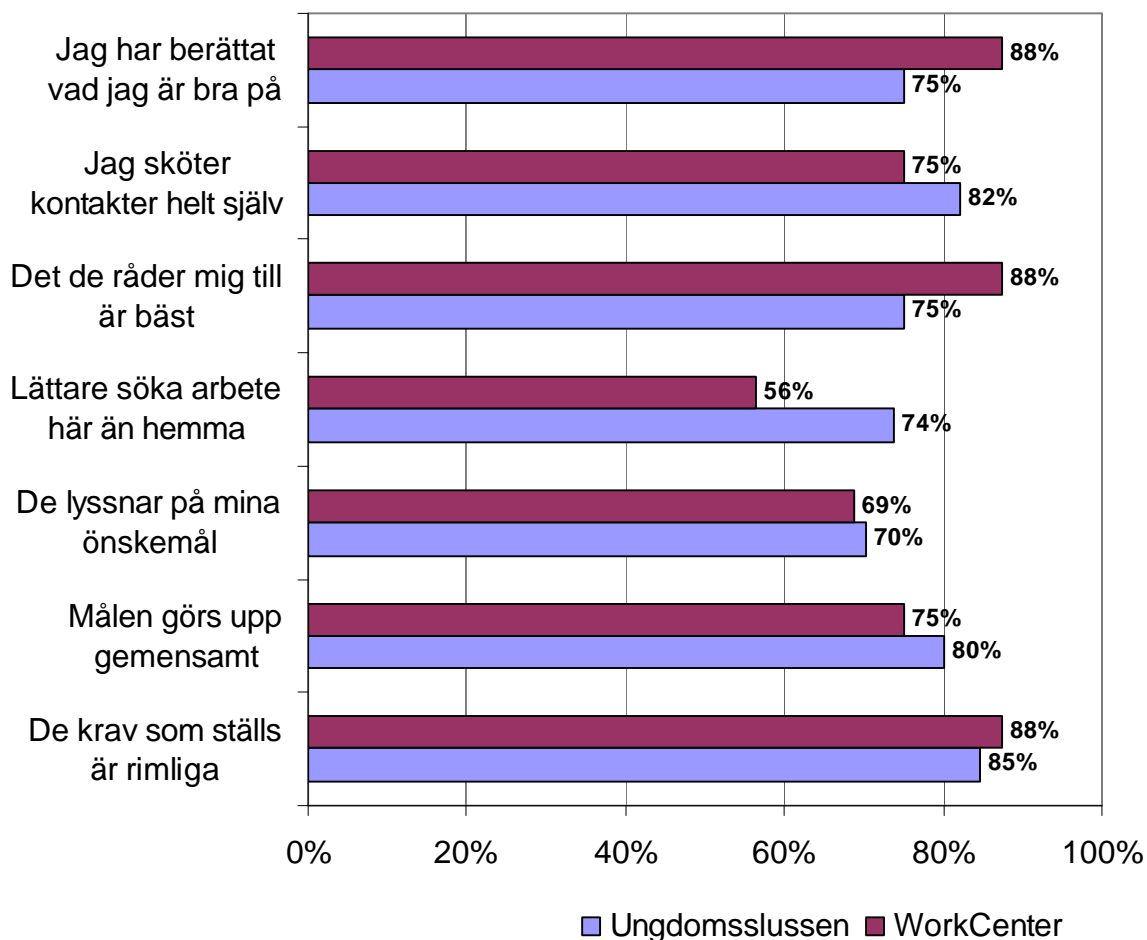
Tabell 5 Antal arbeten ungdomarna sökt, antal och andel (%) i respektive projekt (n=56)

Antal arbeten som sökts	Ungdomsslussen		WorkCenter		Totalt	
	f	%	f	%	f	%
<15	6	(15)	5	(31)	11	(20)
15-30	8	(20)	5	(31)	13	(24)
31-50	1	(3)	0	(0)	1	(2)
51-100	8	(21)	0	(0)	8	(14)
Många	9	(23)	3	(19)	12	(22)
Vet ej	4	(10)	0	(0)	4	(7)
Inga	3	(8)	3	(19)	6	(11)
Totalt	40	(100)	16	(100)	56	(100)

Resultatet är att hälften av ungdomarna (54 %) på Ungdomsslussen skriver att de har sökt många eller massor av arbeten, inte visste hur många de hade sökt eller hade sökt mellan 50-100 arbeten. På WorkCenter har 31 procent av ungdomarna sökt mellan 15-30 arbeten, (31 %) har sökt färre än 15 arbeten, tre ungdomar (19 %) skriver att de sökt många arbeten och tre (19 %) har inte sökt något arbete. Ungdomarna har tolkat denna fråga på olika sätt, vilket är beskrivet i metodavsnittet, under validitet.

Hur ungdomarna uppfattar Ungdomsslussen och WorkCenter

Ungdomarna fick svara på sju frågor som handlade om hur de upplevde kontakten med Ungdomsslussen respektive WorkCenter. Här presenteras de som svarat alternativt sex till fyra, att påståendet stämmer helt och hållet eller stämmer. Ungdomarnas uppfattningar av kontakten med Ungdomsslussen och WorkCenter illustreras i figur 5.

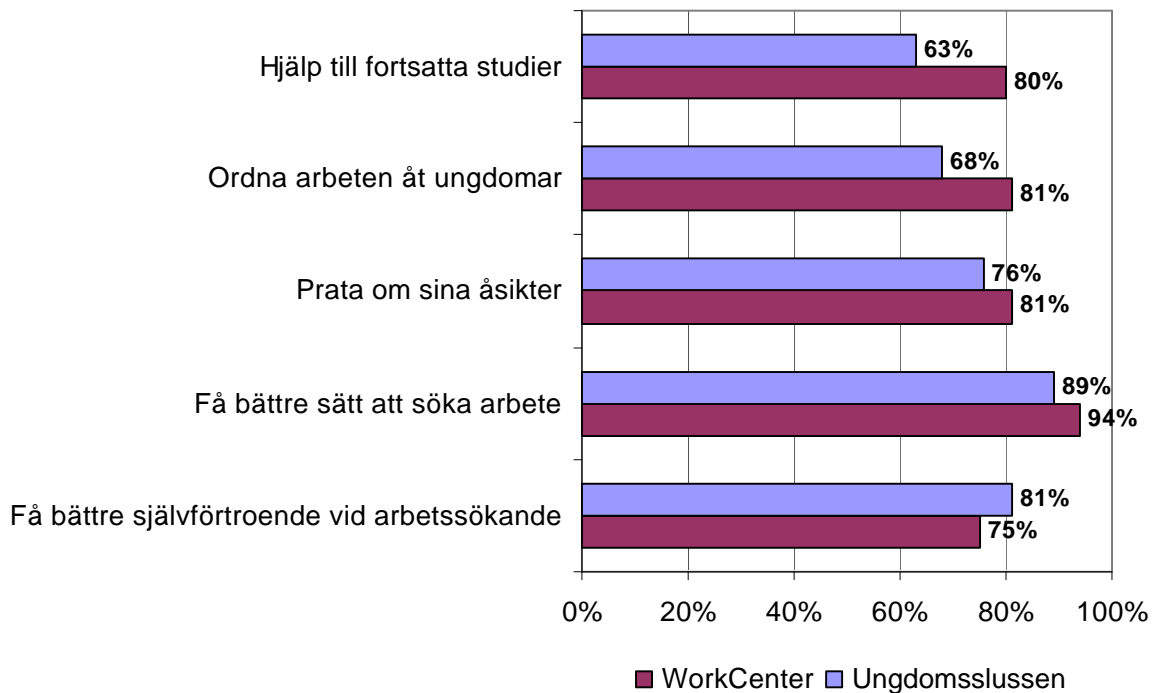
Figur 5. Ungdomarnas uppfattningar om projekten. Andel (%).

Figuren visar att tre av fyra (75 %) på Ungdomsslussen uppger att de råd som de får också är det som är bäst för dem. Ungdomarna på Ungdomsslussen rapporterar att det är lättare att söka arbete där än hemma jämfört med WorkCenter som inte uppger det i samma utsträckning. Fyra av fem (80 %) har berättat vad de är bra på och uppger att de råd de får är bra för dem. Två av tre (70 %) tyckte att personalen på projekten lyssnar på ungdomarnas önskemål. Fyra av fem av ungdomarna (85 %) uppger att de krav som ställs på dem är rimliga.

Vad förväntar sig ungdomarna för hjälp av Ungdomsslussen och WorkCenter?

För att få reda på vilken hjälp ungdomarna förväntar sig ställdes en fråga om vad de tror att projekten generellt ska kunna hjälpa ungdomar med. De fick på en skala där sex betydde *mycket troligt* och ett betydde *inte alls troligt* ta ställning till fem påståenden. I figur 6 presenteras de

som svarat alternativt sex till fyra, det vill säga att respondenten finner påståendet mycket troligt eller troligt.

Figur 6. Vad ungdomarna förväntar sig få hjälp med av respektive projekt. Andel (%):

Figuren visar att de flesta ungdomar finner det troligt att projekten ska kunna hjälpa ungdomar att förbättra sitt sätt när de söker arbete. Ungdomsslussens ungdomar finner det också troligt att ungdomar ska kunna få hjälp med att få bättre självförtroende när de söker arbete. På WorkCenter tror ungdomarna att projektet ska kunna ordna arbeten åt ungdomar.

Vad ungdomarna vill förbättra

Ungdomarna fick genom en öppen fråga ge förslag på förbättringar som skulle kunna göras på Ungdomsslussen respektive WorkCenter. Det finns ett par teman som är presenterade med citat nedan.

Ungdomsslussen skulle kunna bli bättre på

-lyssna mer

Att lyssna bättre och ha bättre tillgänglighet på telefon var något som fyra ungdomar tyckte.

”Att lägga ner mer tid på varje ungdom, få deras åsikter och vad dom tycker och tänker. Förbättra sin metod att hjälpa ungdomar med deras CV och personliga brev. Tror inte chansen at få jobb genom Ungdomsslussen är stor. Man är väldigt självständig vilket inte alltid är bra” (Ung man på Ungdomsslussen).

-stärka självförtroende och motivera mera

Att stärka och motivera mera är det två som tycker.

”Att lyssna på vad man vill, det är klart man inte kan få drömjobbet direkt, men man kanske kan få lite självförtroende och hjälp på vägen” (Ung kvinna på Ungdomsslussen)

”Motivera folk att söka jobb. Efter ett tag tappar man lusten” (Ung man på Ungdomsslussen).

-mer hjälp att söka arbete

Att bistå bättre med ansökningar, telefon är det tre som tycker.

”Hitta fler alternativa sätt att söka arbete, t ex spontanansökningar – bredda vyerna” (Ung man på Ungdomsslussen).

”Hjälpa till att förbättra personliga ansökningar” (Ung kvinna på Ungdomsslussen).

-ordna sysselsättning

Att ordna fler arbeten, lärlingsplatser eller sysselsättning är det två som tycker.

”Hjälpa en att hitta jobb. Just nu tycker jag att Jobbcenter är helt onödigt” (Ung kvinna på Ungdomsslussen).

Förbättra gemenskap

Förbättra gemenskap mellan ungdomarna som är på Ungdomsslussen är det en som tycker.

”Sammanföra ungdomarna i gruppen, i nuläget vet jag inte ens namnen på de andra. Bättre presentation för varandra” (Ung kvinna på Ungdomsslussen).

Nöjda

På Ungdomsslussen är det också tre ungdomar som uttrycker att de är nöjda.

”Egentligen inte. Jag tycker att allt är helt okey och att det fungerar som det ska!” (Ung kvinna på Ungdomsslussen).

WorkCenter skulle kunna bli bättre på

På WorkCenter är det tre ungdomar som har förslag på förbättringar och de tycker att personalen ska lyssna bättre.

”Ta reda på information om enskilda individer från dag ett, deras mål m.m. Bättre aktivitetsstöd. Mer information om högre studier. Alla är inte IV elever” (Ung man på WorkCenter).

”Lyssna!” (Ung kvinna på WorkCenter).

Ungdomarnas attityder till arbete

En central fråga i detta arbete är ungdomars attityder till arbete. Ungdomarna fick ta ställning till ett antal påståenden till *det viktigaste för mig på mitt framtida arbete är*, och ombads kryssa i på en skala där sex betydde *mycket viktigt* och ett *inte alls viktigt*. I tabell 6 redovisas de som svarat alternativt sex till fyra, det vill säga att respondenten menar att påståendet är mycket viktigt eller viktigt.

Tabell 6. Ungdomars attityder till arbete, antal %. (n=55).

Det viktigaste i framtida arbete	Man		Kvinna		Totalt	
	f	%	f	%	f	%
Bra betalt	35	(100)	20	(100)	55	(100)
Trevliga arbetskamrater	35	(100)	20	(100)	55	(100)
Bra arbetstider	33	(94)	20	(100)	53	(96)
Karriärmöjligheter	29	(83)	19	(95)	48	(87)
Arbete nära bostaden	24	(68)	13	(65)	37	(67)
Utvecklingsmöjligheter	35	(100)	19	(95)	54	(98)
Att göra något meningsfullt	31	(88)	19	(95)	50	(91)
Att ha roligt	36	(100)	19	(95)	55	(100)

Alla ungdomar, med ett undantag, tycker att det är mycket viktigt eller ganska viktigt att ha bra betalt, ha trevliga arbetskamrater och att ha roligt. Det är också viktigt att ha bra arbetstider, att det finns möjlighet att utvecklas, att göra något meningsfullt samt att det finns karriärmöjligheter. Det som är minst viktigt är att arbetet ligger nära bostaden.

Attityder till arbete i förhållande till kön

Jämförelser mellan kvinnor och män gjordes på *det viktigaste för mig på mitt framtida arbete är*, genom att titta på frekvensen av dem som uppgivit en sexa på skalan *mycket viktigt*. Det är då hälften av de unga kvinnorna (50 %) och en av tre av de unga männen (31 %) som tycker att det är *mycket viktigt att det finns karriärmöjligheter*. Tre av fyra unga kvinnorna (75 %) och två av fem unga män (40 %) tycker att det är *mycket viktigt att göra något meningsfullt*. Det är lika många män som kvinnor, 40 % av männen och 40 % av kvinnorna, tyckte att det var *mycket viktigt att få bra betalt*. Övriga frågor uppvisar inga större skillnader mellan könen.

Attityder till arbete i förhållande till ålder

Jämförelse mellan äldre och yngre ungdomar gjordes till påståendet *det viktigaste för mig på mitt framtida arbete är* genom att titta på frekvensen av dem som uppgivit en sexa på skalan *mycket viktigt*. Resultatet visar att 94 procent av de äldre, 22-24 åringarna, och 67 procent av de yngre, 18-19 åringarna tyckte att det var *mycket viktigt att ha roligt på sitt framtida arbete*. Att det finns möjlighet att utvecklas tyckte 76 procent av 22-24 åringarna och 39 procent av 18-19 åringarna tyckte det var *mycket viktigt*. Övriga frågor uppvisar inga större skillnader mellan åldersgrupperna.

Attityder till arbete i förhållande till etnicitet

Vid en jämförelse mellan attityder till arbete och etnicitet så tenderar de med högst förväntningar på ett arbete vara de ungdomar som inte har någon förälder född i Sverige. På frågan om hur viktigt det var *att få bra betalt* svarade 57 procent av dem en sexa, *mycket viktigt*, medan 26 procent av ungdomar med båda föräldrar födda i Sverige svarade det alternativa. 71 procent av dem som uppgivit att ingen av föräldrarna var födda i Sverige tyckte att det var *mycket viktigt att det finns möjlighet att utvecklas*, medan 43 procent med båda föräldrar födda i Sverige tyckte det var *mycket viktigt*. Övriga frågor uppvisar inga större skillnader när det gäller etnicitet.

Vem kan hjälpa?

En av frågorna som uppvisade skillnader emellan de båda projekten var

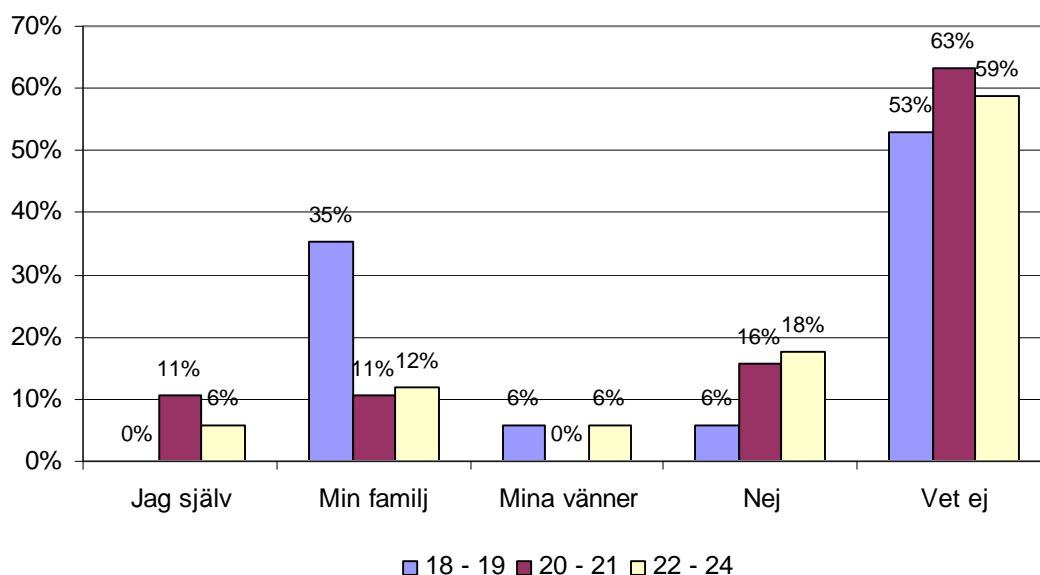
Ungdomsslussen/WorkCenter kan hjälpa mig att komma närmre mina framtidsmål.

Ungdomarna på WorkCenter tenderar till att ha en större tilltro till att personalen kan hjälpa dem att komma närmre sina mål. WorkCenters ungdomar svarade alternativ 6-4 till 75 procent och Ungdomsslussen till 55 procent.

Av de som har hög tilltro (5 och 6 på skalan) så är det hälften av ungdomarna (50 %) som haft kontakt med Ungdomsslussen upp till fyra veckor. För motsvarande grupp som varit delaktiga i mer än fyra veckor så är det en av fem ungdomar (23 %) som har hög tilltro.

Finns det någon annan som kan hjälpa?

På en fråga med ett öppet och två slutna svarsalternativ fick ungdomarna svara på *finns det någon annan som kan hjälpa Dig att komma närmre Dina mål*. Ungdomarnas svar illustreras i figuren nedan.

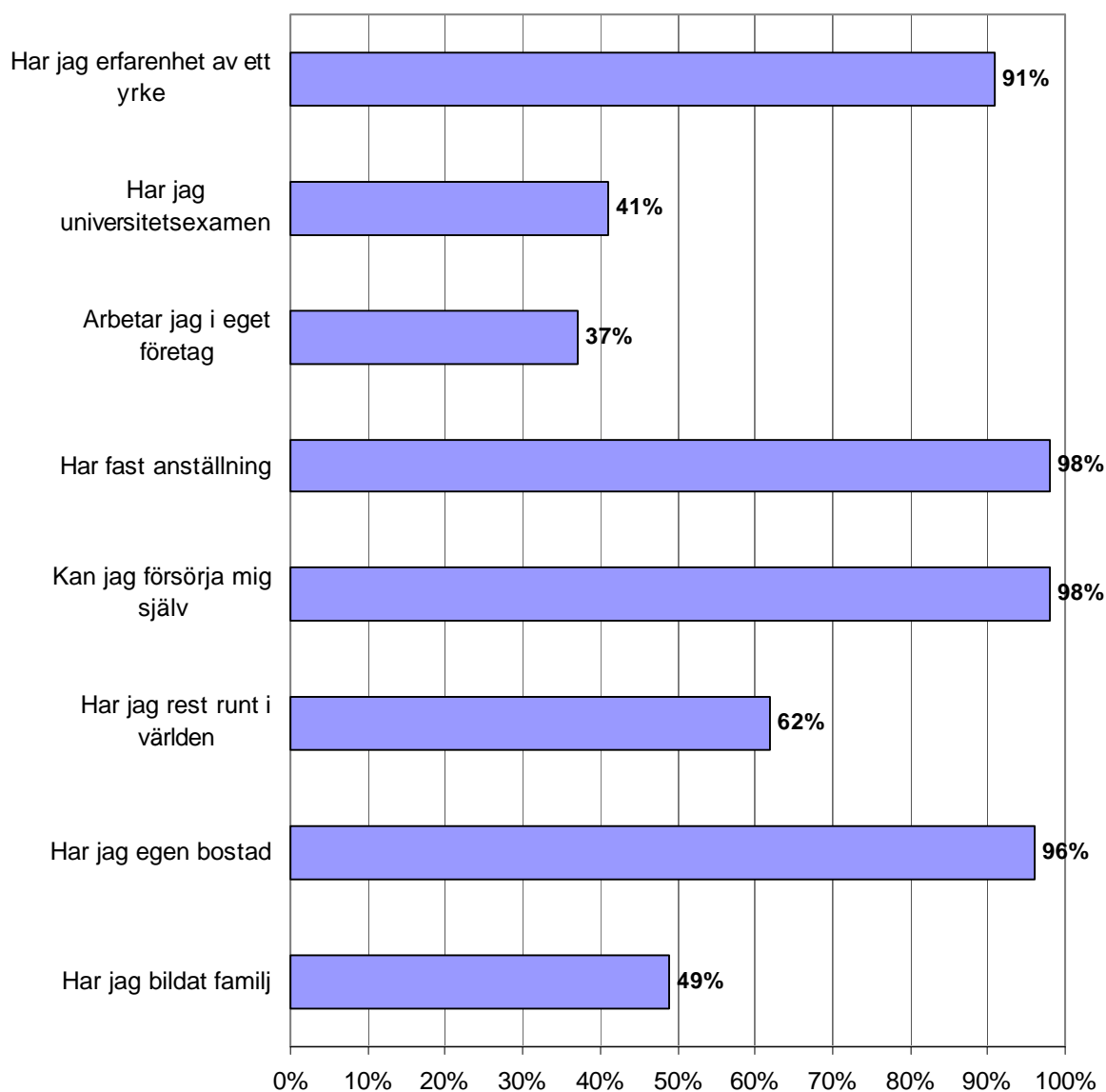

Figur 7. Vilka kan hjälpa mig att komma närmre mina mål? Andel (%).

Figuren ovan visar att de yngre har större tilltro till att familjen ska kunna hjälpa dem att komma närmre sina mål än de äldre. De flesta (58 %) svarade *vet inte*. 19 procent svarade *min familj* och 13 procent svarade *nej*.

Vad ungdomarna tror att de gör om fem år

Ungdomarna fick ta ställning till vad de hoppades ha gjort för erfarenheter om fem år, genom att pricka in sig på en skala där *sex stämmer helt och hållet* och *ett stämmer inte alls*. Här presenteras de som svarat alternativ sex till fyra, det vill säga att respondenten menar att påståendet stämmer helt och hållet eller stämmer.

Figur 8. Vad ungdomarna hoppas ha gjort för erfarenheter om fem år. Andel (%) som instämmer med påståendet.

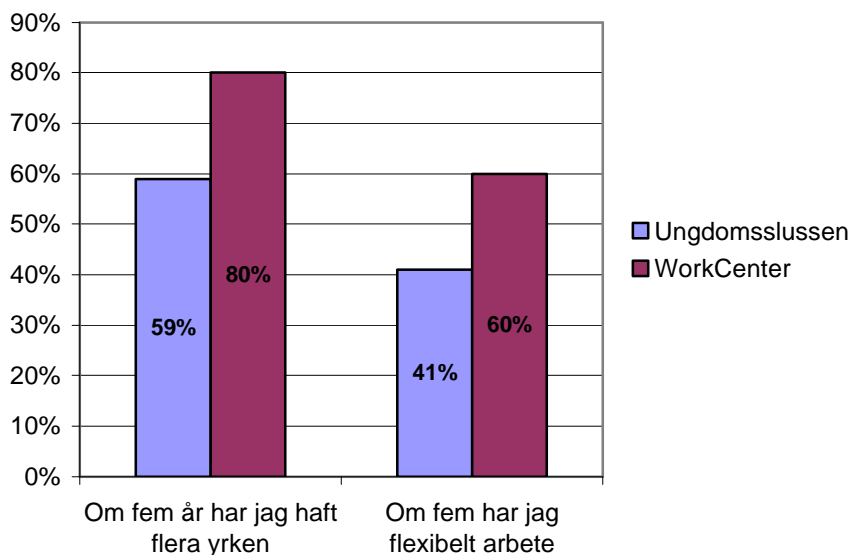
Resultatet visar att de flesta (98 %) finner det troligt att de kommer att ha en fast anställning om fem år och att de ska försörja sig själva, har egen bostad och erfarenhet av ett yrke. Två av fem (41 %) tror att de kommer ha universitetsexamen och närmare två av fem (37 %) tror att de kommer att ha ett eget företag. Hälften (49 %) tror att de kommer att ha bildat familj om fem år. Dessa frågor visade inga större skillnader mellan kön eller mellan Ungdomsslussen och WorkCenter.

Större hopp om tillfälligt arbete på WorkCenter i Upplands Väsby

54 ungdomar (96 %) tror att det är sannolikt att de kommer att ha en fast anställning om fem år. Hälften av ungdomar (52 %) tror att det sannolikt att de har fortsatt att studera och 26 av dem (46 %) tror att de om fem år kommer att ha universitets- eller högskoleexamen.

Två frågor handlade om huruvida man trodde sig om att om fem år *ha erfarenhet av flera yrken* och *att man tror sig om att ha en flexibel arbetssituation* till exempel att arbeta i ett *projekt*.

WorkCenters ungdomar tenderar till att ligga högre på båda dessa frågor. I figuren nedan illustreras de ungdomar som svarat mellan sex och fyra på en skala där sex betyder *stämmer helt och hållet* och ett *stämmer inte alls*.

Figur 9. Andel (%) av ungdomarna som tror att de om fem år haft flera yrken respektive har ett flexibelt arbete efter projekt.

Ungdomarna på WorkCenter tenderar till att tro sig om att i framtiden ha en mer osäker anställningsform än ungdomarna på Ungdomsslussen. På påståendet *om fem år har jag haft flera yrken* svarar fyra av fem ungdomar på WorkCenter att det stämmer (80 %), jämfört med tre av fyra (59 %) på Ungdomsslussen. Även på påståendet *om fem år har jag flexibelt arbete* svarar tre av fem ungdomar på WorkCenter att det stämmer (60 %), jämfört med två av fem (41 %) på Ungdomsslussen.

Analys

Resultaten kopplas här till Berglinds *handlingsanalys* och brukarperspektivet samt aktuell kunskap och forskning på området.

Analys av brukarna utifrån kön, ålder, etnicitet och skolbakgrund

Vilka är brukarna?

Av ungdomarna som ingår i projekten Ungdomsslussen och WorkCenter så är det flesta unga män som är mellan 19-20 år gamla. De flesta är födda i Sverige och hälften har en eller två föräldrar som är födda i annat land än Sverige. Föräldrarnas utbildningsbakgrund varierar, men tre av fem ungdomar (63 %) har någon förälder som har gymnasieutbildning eller universitets/högskoleutbildning. De flesta av ungdomarna har någon förälder som har arbete. Tre av tio har någon förälder som är arbetslös eller där de uppgivit att en förälder gör annat. Annat skulle kunna betyda att föräldern är sjukskriven, sjukpensionerad, ensamstående, eller att föräldern är avliden. På Ungdomsslussen så är det var fjärde ungdom som inte har någon förälder som arbetar. På frågan om det kunde finnas någon annan som kunde *hjälpa dem att komma närmre sina mål* så är det de yngre, 18-19 åringarna, som svarar att de tror att familjen kan hjälpa dem att komma närmre sina mål, men de flesta vet inte om någon annan kan hjälpa dem.

Brukarnas skolbakgrund

Närapå hälften av ungdomarna (44 %) har inte fullständiga slutbetyg ifrån sin senaste utbildning och 27 procent har bara slutbetyg från grundskolan. Flertalet som uppger att den högsta utbildningen är 3-årigt gymnasium uppger samtidigt att de inte har fullständiga betyg vilket skulle kunna betyda att de inte fått godkänt i ett eller flera ämnen, eller att de har hoppat av sin gymnasieutbildning. Den största anledningen till att de inte har fullständiga betyg är att de inte varit tillräckligt motiverade, skoltrötta eller att skolan inte givit tillräckligt stöd. Ungdomarnas svar ger en känsla av att ungdomarna känner en besvikelse över att de inte klarat sina betyg och att de tycker att skolan är ansvarig för det. Att inte ha fullständiga betyg ifrån sin senaste utbildning kan för ungdomarna kännas som ett misslyckande. Tanken som väcks är, vad hade ungdomarna behövt för att klara sina betyg? Det kan vara så att de hade behövt mer vuxenkontakt, socialt stöd och mer tid av lärare för att lyckas med sina studier.

Attityder till arbete

Det är inte stora skillnader mellan könen, men ett par frågor skilde sig något. För kvinnorna är det viktigare med *karriärmöjligheter* och att göra något *meningsfullt* på sitt framtida arbete. Det är lika många män som kvinnor som tycker att det är *mycket viktigt* att få *bra betalt*. Det är viktigare för de äldre, 22-24 åringarna, att ha roligt och att det fanns *möjlighet att utvecklas* på ett framtida arbete. I jämförelsen mellan attityder och etnisk bakgrund, så tenderar de ungdomar som inte har någon förälder född i Sverige att tycka att det är *mycket viktigt* ha ett arbete där det finns *möjlighet att utvecklas* och få *bra betalt* än de ungdomar som har båda föräldrarna födda i Sverige. För att göra en koppling till tidigare forskning om de fyra attityderna till arbete (Berglund, 2001), så skulle resultaten kunna tyda på att ungdomarna här har en materialistisk attityd till arbete, att de värderar karriär och lön, denna attityd var också vanligare bland de unga mellan 18-29 år (a.a.).

Ungdomarnas önskeyrke och attityder till arbete

De flesta av ungdomarna (85 %) har en önskan om vad de vill arbeta som, men några (15 %) skriver att de inte vet vad de vill arbeta med. Av de unga männen så är det nästan en av tre (28 %) som önskar ett yrke inom tjänstesektorn, inom hotell, restaurang eller transport. För de som arbetar inom tjänsteområdet är det vanligt med den *instrumentella attityden* (Berglunds, 2001) att arbeta för att få lön. Var fjärde ung kvinna vill helst arbeta inom hälso- och sjukvård (25 %), vilket skulle kunna tyda på att kvinnorna har en något mer *altruistisk attityd*, att de tycker det är viktigt att hjälpa andra människor (a.a.).

Hur attityder och förväntningar påverkas av arbetslöshet

Ungdomarna har förväntningar på sina framtida liv såväl som vad de önskar få ut av ett framtida arbete. Att ungdomars attityder eller förväntningar kan påverkas negativt av arbetslöshet, är något som framkommer i Ungdomsstyrelsens undersökning (2004), men det visar sig att de flesta har höga förväntningar på att få bra betalt. Detta skulle kunna tyda på att ungdomarna är kvalificerade för ett arbete där de kan få bra lön, men att konkurrensen på marknaden är stor just nu, och att de därför inte får det arbetet. Men det skulle också kunna tyda på att ungdomarnas förväntningar på ett arbete inte är realistiska.

Tolkning av resultat utifrån ett brukarperspektiv

Ungdomarna tillskrivs rollen som brukare eller klient och utsätts för makt och kontroll och frågan är om de kan känna att de har något handlingsutrymme i den roll de har. Genom brukarperspektivet görs ungdomarnas röster hörda och en fråga som ställs i syftet i informationsbrevet handlar om huruvida ungdomarna upplever att de har någon möjlighet att påverka det som erbjuds dem. Två av tre (70 %) av ungdomarna tycker att man lyssnar på ungdomarnas önskemål och fyra av fem (80 %) tycker att man gemensamt kommer fram till närmaste mål. Fyra av fem ungdomar (80 %) har berättat för Ungdomsslussen och WorkCenter vad de är bra på och fyra av fem (85 %) tycker att kraven som ställs på dem är rimliga.

Ungdomarnas möjligheter att påverka det som erbjuds

Svaret på om ungdomarna upplever att de har någon möjlighet att påverka det som erbjuds skulle också kunna tolkas genom den låga svarsfrekvensen på frågan där ungdomarna får ge förslag på förbättringar. De som svarar tycker att de som arbetar i projekten ska lyssna bättre och finnas mer tillgängliga per telefon. Det är även några som vill tala om att de är nöjda. Ungdomarna vill också att de som arbetar i projekten ska hjälpa till med att stärka och motivera ungdomarna mer, samt att hjälpa dem att söka arbeten. För brukarperspektivet är det viktigt att synliggöra makt och maktrelationer (Socialstyrelsen, 2005) och utifrån det Salonen (2003) skriver så kan den låga svarsfrekvensen på frågan handla om att ungdomarna inte känner att de har makt eller möjlighet att påverka det som erbjuds dem, men utifrån det som beskrivs ovan så är det mer rimligt att tolka att ungdomarna upplever att de har möjlighet att påverka det som erbjuds dem.

På den frågan där ungdomarna själva får ge svar på vad Ungdomsslussen respektive WorkCenter skulle kunna bli bättre på så framkommer att de vill att personalen ska lyssna på dem mer och hjälpa dem med ansökningar. En längtan efter gemenskap kan också skönjas vilket illustreras av följande citat:

”--- man är för självständig vilket inte alltid är bra/”. (Ung man på Ungdomsslussen).

” --- sammanföra ungdomarna i gruppen, i nuläget vet jag inte ens namnen på de andra”. (Ung kvinna på Ungdomsslussen).

Ungdomarnas tilltro till att få hjälp genom projekten

En viktig iakttagelse är att tilltron till vad Ungdomsslussen och WorkCenter kan göra för ungdomarna är större bland dem som varit delaktiga kortare tid i projekten och tilltron är högre på WorkCenter än på Ungdomsslussen. Det är sannolikt att tilltron till projekten minskar med tiden, eller att ungdomarna har höga förväntningar i början som sedan blir mer realistiska. De ungdomar som tycker att WorkCenter eller Ungdomsslussen skulle kunna bli bättre, vill att de skulle lyssna mer och finnas mer tillgängliga på telefon, ge mer hjälp med ansökningar, ordna sysselsättning, förbättra gemenskapen mellan ungdomarna som är delaktiga i projekten. De vill också få bättre självförtroende vilket också var något som framkom i undersökningen gjord på projektet Youth At Risk, YAR (Turunen, 2003).

Tolkning av resultat utifrån en handlingsteoretisk utgångspunkt

Utifrån handlingsteori (Berglind, 1995), så kan människors förväntningar på att få ett arbete påverkas av huruvida man tror sig om att kunna få ett arbete eller inte. Merparten av ungdomarna tror sig om att kunna få ett arbete och detta skulle enligt teorin kunna vara en anledning till att förväntningarna också är höga. Frågorna som Berglind (a.a., s.55) använder sig av i sin handlingsanalys är *hur är din situation, vill du ändra den, kan du ändra situationen, vad ska du göra?* Frågorna besvaras här utifrån det som framkommit av enkätundersökningen.

Berglind (1995) menar att människor kan, vill, och har förutsättningar för att skapa förändringar i sina liv, men det kan finnas hinder av både yttre och inre slag. De yttre hindren kan vara att ungdomsarbetslösheten är hög, att ungdomarna inte har tillräckligt med utbildning eller erfarenhet och att arbetsgivare har makt att välja den som är mest produktiv. De inre hindren kan vara både medvetna och omedvetna. De inre hindren kan vara ungdomars orealistiska eller höga förväntningar på ett framtida arbete eller utbildning och det kan vara så att några ungdomar hindrar sig själva från att ta ett arbete som inte motsvarar deras förväntningar.

Hur är din situation?

Svaret på frågan är att ungdomarna är arbetslösa och just nu ingår i ett arbetsmarknadsprogram. De flesta är där för att söka arbete, sitter vid datorn, deltar i grupp, eller pratar enskilt med personal och andra ungdomar.

Vill du ändra situationen?

Utifrån det resultatet visar så vill alla ungdomar ha en fast anställning och bli självförsörjande. De önskar att det framtida arbetet ska vara välbetalt, roligt och utvecklande.

Kan du ändra situationen?

Ungdomarna kan ändra sin situation, men kanske inte så som de önskar och möjligheterna kan vara begränsade. Några ungdomar som sökt många arbeten och fortfarande har höga krav på ett framtida arbete kan antingen sänka sina krav eller fortsätta att söka ett arbete som motsvarar deras förväntningar. Av de ungdomar som inte har gymnasiekompetens skulle kanske möjligheten att få arbete öka om de utbildade sig, och hinder som kan finnas för att studera kan vara förväntningar på att komma in på en viss utbildning samt ungdomens studiemotivation.

Vad ska du göra?

Om fem år så förväntar sig ungdomarna att de har en fast anställning och några tror att de har återgått till studier. En del av ungdomarna som söker arbete kommer också att få det. De som känner sig motiverade och känner att det finns en möjlighet att uppnå sina mål kommer troligen att välja studera vidare. De som är skoltrötta, omotiverade, inte har råd, eller känner att de inte har så stora möjligheter att uppnå sina mål genom att studera vidare kommer troligen att bli kvar i programmen och bli erbjudna praktikplatser, som kan ge dem nya referenser att söka arbete på.

Ungdomarnas handlingsutrymme är situationsbetingat

Vi har en situationsbetingad frihet när det gäller våra möjligheter till att få ett arbete. Det som kan inverka på människors förutsättningar, mål och vad man tycker är viktigt med ett arbete kan vara beroende av det kön vi föds till, uppväxtvillkor, om vi haft föräldrar det gått bra för, som har arbete eller haft möjlighet att studera, vilken skolbakgrund vi har, om vi har bra betyg. Andra faktorer som kan påverka kan vara var vi bor, om det har funnits mycket möjligheter och resurser där vi växt upp, samt vilka vänner vi har (Ungdomsstyrelsen, 2004). Även etniskt ursprung kan påverka våra möjligheter att komma in på arbetsmarknaden (SOU 2001:54).

I tabell 7 analyseras ungdomarnas handlingsutrymme utifrån det vi vet om ungdomarna. Målet med analysen är att få reda på vad som hindrar ungdomarna från att få ett arbete, samt att undersöka hur ungdomarnas handlingsutrymme ser ut. I tabellen teoretiseras först kring hur situationen skulle kunna se ut för de ungdomarna som just nu befinner sig i respektive ruta.

Därefter görs en koppling till några ungdomars situation utifrån denna studie. Till sist beskrivs de hinder som skulle kunna finnas för de ungdomar som befinner sig inom kategorin.

Tabell 7 Ungdomarnas handlingsutrymme utifrån handlingsanalys (Berglind 1995, s.55.), antal, andel (%) (n=56)

	Handlingsutrymme		
	Kan	?	Kan inte
Vill	<p>De ungdomar som kan kategoriseras in här har tillräcklig kompetens för sitt önskade yrke. De har realistiska förväntningar på vad de kan få för arbete och de har motivation. Kan också tänka sig att sänka sina krav för att få ett arbete.</p> <p>I denna studie är det 8 ungdomar (14 %) som passar in i denna kategori.</p> <p><i>Hinder:</i> Konkurrenten på arbetsmarknaden kan vara för hård.</p>		<p>De ungdomar som kan kategoriseras in här vill ha ett arbete de inte har tillräcklig kompetens för, men vill studera vidare för att nå sina mål. De känner sig motiverade.</p> <p>I denna studie är det 15 ungdomar (27 %) som skriver att de önskar ett yrke där det krävs högre kompetens än de har och som uppger att det är sannolikt att de kommer att studera vidare inom fem år.</p> <p><i>Hinder:</i> Ej tillräcklig kompetens för att få arbete. Hinder för att studera kan vara att ungdomarnas betyg inte räcker till för att komma in på önskad linje.</p>
?			
Vill inte	<p>De ungdomar som kan kategoriseras in här kan ha gymnasiebetyg men en kompetensen som inte motsvarar det önskade yrket.</p> <p>I denna studie är det fyra ungdomar (7 %) som har gymnasiekompetens, men vill studera vidare för att kunna få ett arbete där det också krävs gymnasiekompetens vilket skulle kunna tyda på att de antingen läst fel inriktning eller inte har fullständiga betyg.</p> <p><i>Hinder:</i> Egna krav och förväntningar på ett arbete. Orealistiska förväntningar på vad de kan få för arbete. Har sökt många arbeten men inte fått något och motivationen har avtagit. Har ej rätt gymnasieinriktning eller ofullständiga betyg.</p>		<p>Ungdomarna som kan kategoriseras in här vill ha ett yrke som kräver mer kompetens än de är utbildade till, men vill inte studera vidare för att uppnå kompetensen.</p> <p>I denna studie är det 12 ungdomar (21 %) som vill ha ett yrke där det krävs högre utbildning än den de har. Nio av dessa ungdomar har endast grundskoleutbildning och tre av dem har gymnasiekompetens.</p> <p><i>Hinder:</i> Orealistiska förväntningar på vad de kan få för arbete. De kan vara omotiverade, skoltrötta och ovilliga att studera. De kan ha otillräckliga betyg för att komma in på önskad utbildning.</p>

De frågor som används för analysen är fråga 17 b, *om fem år kommer jag att ha fortsatt att studera*. Fråga 14, *vilken är Din högst genomförda utbildning med slutbetyg* och fråga 11, *I framtiden vilken sorts arbete skulle du helst vilja ha*, kategoriserad efter det yrkets lägsta utbildningsnivå (SCB, 2005). I undersökningen så är det tre av fyra ungdomar (75 %) som uppgivit att de önskar ett specifikt yrke och som kunnat kategoriseras med hjälp av analysmodellen.

Utifrån undersökningen så vill samtliga ungdomar ha ett arbete och de vill bli självförsörjande, men det är inte alla som vill ha ett arbete de har kompetens för, eller är inte villiga att göra det som krävs för att kunna uppnå sina mål, vilket skulle kunna tolkas som att de inte riktigt vill. Att ungdomarna inte kan innebära i analysen att de inte har rätt kompetensnivå för det önskade yrket just nu.

Det finns ungdomar som befinner sig i området där det är oklart vart de är på väg som markerats med frågetecknen i tabellen ovan. I detta område befinner sig de ungdomar (25 %) som inte uppgivit ett önskat yrke eller svarat att de inte vet vad de vill. De som också befinner sig inom detta område (6 %) är de som inte kunnat kategoriseras in i någon ruta. Anledningen till att ungdomar kan befinna sig i rutan markerad med frågetecknen kan vara att de tvekar inför vad de *vill* eller *kan* och att deras känslor svänger fram och tillbaka (Berglind, 1995 s.55). Det är endast de som befinner sig i rutan för *kan* och *vill* som har förutsättningar att ta ett arbete just nu, och möjligheten att ta ett arbete förutsätter att det inte finns några andra hinder såsom konkurrensen på arbetsmarknaden. Detta tyder på att det är få av ungdomarna som är med i studien som har möjlighet att komma in på arbetsmarknaden just nu. Ungdomarnas handlingsutrymme ser utifrån ett handlingsteoretiskt perspektiv väldigt litet ut.

Diskussion och slutsats

I detta avsnitt kommer en slutdiskussion utifrån brukarperspektivet, handlingsteori och till sist en slutsats och förslag på åtgärder.

Ungdomarnas attityder och förväntningar på arbete

Tidigare forskning anger att ungdomars attityder och förväntningar kan påverkas negativt av arbetslöshet och det visar sig även i denna undersökning att några känt behov av mer motivation efter att de sökt många arbeten utan att få något. Det stora flertalet visar ändå på en hög tilltro till sina framtida liv, såväl som vad de önskar få ut av ett framtida arbete. Tidigare forskning visar att ungdomar tenderar till att ha en *materialistisk attityd* till arbete (Berglund, 2001), att värdera karriär och lön vilket även kommer fram i denna undersökning. De flesta vill ha ett arbete där de kan få bra betalt, men innebörden av vad bra betalt betyder är sannolikt väldigt olika för olika ungdomar som besvarat enkäten. Ungdomarna på WorkCenter ser ut att tro att de om fem år kan ha en osäkrare anställningsform, det skulle kunna vara så att deras förväntningar på arbetsmarknaden är mer realistiska därför att ungdomsarbetslösheten är högre i Upplands Väsby kommun, och att de därför har sänkt sina krav på att få en fast anställning om fem år.

Slutdiskussion utifrån brukarperspektivet och handlingsteori

Ungdomarnas situation just nu är att de är arbetslösa och ingår i ett arbetsmarknadsprojekt där de känner att rimliga krav ställs på dem och de känner sig nöjda och har tilltro till framtiden. De flesta vill ändra sin situation, de vill ha ett arbete och de önskar att det ska vara välbetalt, roligt och utvecklande. Många av ungdomarna kommer troligen att kunna ändra sin situation och uppnå sina förväntningar. Men andra kanske inte kommer att kunna ändra situationen på det sätt de helst önskar. På grund av rådande konkurrens och på att ungdomsarbetslösheten är hög så kan det vara så att ungdomarna får sänka sina krav och ta ett arbete som inte motsvarar deras förväntningar. Berglund (1995) skriver, att människor *kan, vill* och har förutsättningar att skapa förändringar i sina liv, men det kan finnas *hinder* av *yttre* och *inre* slag och om en person som sökt många arbeten ändå inte får något, eller inte får det arbete den helst vill ha, så är det troligt att personen tappar lusten. Bristande möjligheter, eller att inte känna sig välkommen på arbetsmarknaden, kan påverka arbetsviljan negativt (a.a.).

Ungdomarnas handlingsutrymme

Ungdomarnas handlingsutrymme påverkas av yttre och inre hinder. De yttre hindren kan handla om att ungdomsarbetslösheten är hög, att ungdomarna inte har fullständiga slutbetyg från gymnasium, tillräcklig kompetens eller erfarenhet, samt att arbetsgivare har makt att välja de som är mest lönsamma. De inre hindren kan handla om att ungdomarnas förväntningar är höga och att de därför hindrar sig själva från att ta ett arbete som inte motsvarar deras förväntningar. De yttre hindren när det gäller att fortsätta studera kan handla om att ungdomar inte har tillräckligt höga betyg för att komma in på utbildningen de helst önskar, eller inte har råd att studera. De inre hindren för att studera kan handla om att de är skoltrötta. Ungdomarna som ingår i kommunernas program för att få arbete utsätts för makt både från de offentliga institutionerna såväl som arbetsgivare, det är en slutsats som kan dras både utifrån brukarperspektivet såväl som handlingsteori, människors frihet är situationsbetingad (Stevens, 1998).

Förslag till fortsatt forskning

Det har varit nödvändigt att göra en enkätundersökning utifrån en kvantitativ metod för att få svar på de forskningsfrågor som denna studie ställer. Den forskning som hänvisats till i avsnittet Kunskap och forskning har bidragit till att ge en ökad förståelse till det som framkommer i enkätundersökningen. En djupare förståelse för den studerade gruppen ungdomar och deras perspektiv skulle kunna uppnås genom en undersökning utifrån en kvalitativ metod. De frågor som skulle kunna ställas är: *Vad hade Du behövt för att få fullständiga betyg? Vad hade kunnat få Dig att bli mer motiverad till att studera?* Frågan: *hur många arbeten har du sökt*, skulle kunna preciseras mer i tid, för att därmed få mer valida svar. Detta skulle kunna bidra till en analys om huruvida ungdomar som sökt många arbeten har lägre förväntningar än de som inte sökt så många arbeten. Gapet är stort mellan ungdomarnas förväntningar på ett framtida arbete och deras förutsättningar till att få ett arbete som kan leva upp till förväntningarna. *Var kommer dessa förväntningar från? Hur mycket påverkas ungdomars attityder till skola och arbete av deras uppväxtvillkor, kultur eller religion?*

Slutsats och reflektion

Ungdomarna har framtidstro och de har höga förväntningar på sig själva och på ett framtida arbete. De har stora förhoppningar om att de om fem år kommer att försörja sig själva. Samtidigt

visar forskningen att de ungdomar som blir arbetslösa direkt efter gymnasiet löper en betydligt större risk att vara arbetslösa de följande fem till tio åren än övriga (Skans, 2004). De ungdomar som ingår i denna studie riskerar därmed att bli långtidsarbetslösa och bli kvar i kommunernas program. Att starta samverkansprojekt för att vidta arbetsmarknadsåtgärder, även om studier visat att man inte kan se vilka effekter olika åtgärder får (Forsslund och Sibbmark, 2005), så är det förståeligt att kommunerna gör det de kan för att ungdomarna inte ska förlora sina förmågor och sin kompetens genom att gå sysslösa. Ungdomar har en positiv inställning till kommunernas program för arbetslösa (a.a.). Att ungdomarna är positiva skulle kunna bero på att programmen ger dem en möjlighet att ingå i en grupp och i ett sammanhang, där deras roller har betydelse för både dem själva såväl som för dem som arbetar med ungdomarna.

Det är bara de ungdomar som både *kan och vill* (Berglind, 1995, s.55) som har möjlighet att komma in på arbetsmarknaden och utifrån handlingsanalysen framkommer att det är 8 ungdomar (14 %) som *kan och vill* få ett arbete om man bortser från de yttre hinder som finns för att få ett arbete. Dessa ungdomar kan vara i behov av arbetsmarknadsåtgärder såsom praktikplatser eller lärlingsplatser. Det är femton ungdomar (27 %) som befinner sig i kategorin för *vill, men kan inte*. De åtgärder som skulle behövas för dessa ungdomar är vidare studier för att höja kompetensen för att kunna få det yrke de önskar. Fyra ungdomar (7 %) befinner sig i kategorin *kan och vill inte*. Den här kategorin är en liten grupp och anledningen till att de befinner sig här kan vara att de läst fel inriktning på gymnasiet, eller inte har fullständiga betyg. Orsakerna till att de befinner sig i denna grupp kan vara många och gör det svårt att säga vilken åtgärd som skulle behövas för att de ska kunna få ett arbete. Det är tolv ungdomar (21 %) som befinner sig i kategorin för *kan inte och vill inte*. Dessa ungdomar har inte kompetens för det yrke de vill ha och är inte villiga att studera vidare för att uppnå sina mål. Möjliga åtgärder för denna grupp skulle kunna vara rådgivning, studievägledning och motivationshöjande kurser. Det finns 17 ungdomar (31 %) som inte uppgivit något yrke, inte vet vad de vill, eller inte kunnat kategoriseras med hjälp av analysmodellen. Denna grupp är också i behov av råd och stöd.

Utifrån ett handlingsteoretiskt perspektiv så är de undersökta ungdomarnas handlingsutrymme mycket litet. Hur kommer det sig att ungdomarnas förväntningar på ett arbete är så höga, när möjligheterna till att få ett arbete är så begränsade? Kan det vara så att ungdomarna är omedvetna om alla *hinder*? Om det är så att de är omedvetna om hindren så skulle det kunna bero på att vuxna som funnits kring ungdomarna i roller som föräldrar, lärare, studie och yrkesvägledare inte har haft förmåga eller möjlighet att ge dem realistiska förväntningar. Det

som skulle kunna tyda på att ungdomarna efter en tid i arbetslöshet upptäcker dessa hinder är att tilltron till projekten ser ut att avta när ungdomarna varit delaktiga en tid. Det som är tragiskt är att de inte har fått kännedom om vilka förutsättningar som behövs för att lyckas på arbetsmarknaden idag och det är rimligt att befara att ungdomar blir frustrerade över att det är så få val som står dem till buds.

Referenslista

Arbetsmarknadsstyrelsen. (2004). *Definitioner inom AMV:s statistik*. (Rapport UIN 2004:1).

Arbetsmarknadsstyrelsen: Utrednings och statistikenheten.

Arbetsmarknadsstyrelsen. (2006). Aktuell arbetsmarknadsstatistik från AMS.

Stockholm: AMS Statistikenhet

Berglind, H. (1995). *Handlingsteori och mänskliga relationer*. Borås: Natur och Kultur.

Berglund, T. (2001). *Attityder till arbete i Västeuropa och USA. Teoretiska perspektiv och analyser av data från sex länder*. Göteborg: Göteborgs universitet, Sociologiska institutionen.

Bolinder, M. (2006). *Handlingsutrymmets betydelse för arbetslösas upplevelser, handlingsstrategier och jobbchanser* (No 42 2006). Umeå: Umeå universitet, Sociologiska institutionen.

Donnelly, C. (1997). Workskill. *Adults Learning*, 8, 280.

Esaiasson, P. Gilljam M. Oscarsson H., & Wängnerud L. (2004). *Metodpraktikan*.

Stockholm: Norstedts Juridik.

Forslund, A., & Sibbmark, K. (2005). *Kommunala arbetsmarknadsinsatser riktade till ungdomar mellan 18 och 24 år*. (Rapport 2005:9). IFAU Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Uppsala: IFAU

Fransson, K., & Lindh, G. (2004). *Ungdomars utbildnings- och yrkesval – i egna och andras ögon*. Västerås: Edita.

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Högskoleverket (2002). *Studentspegeln 2002*. (Rapport 2002:21). Stockholm: Högskoleverket

Milton, P. (2006). *Arbete istället för bidrag? Om aktiveringskraven i socialtjänsten och effekten för de arbetslösa bidragstagarna*. Uppsala: Uppsala universitet.

Payne, M. (2002). *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.

Proposition 2004/05:2. Makt att bestämma - rätt till välfärd. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Regeringskansliet. (2005). En arbetsmarknadspolitik för alla. En skrift om regeringens arbetsmarknadspolitik. Stockholm: Näringsdepartementet

Salonen, T. (2003). Klient. I Denvall V. & Jacobson T. (Red.). *Vardagsbegrepp i socialt arbete*. Göteborg: Norstedts Juridik.

Skans, O. (2004). *Har ungdomsarbetslöshet långsiktiga effekter?* (Rapport 2004:13). IFAU Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering. Uppsala: IFAU

Socialstyrelsen. (2005). *Integration mellan forskning, utbildning och praktik ur ett brukarperspektiv*. Stockholm: Socialstyrelsen

SOU 2001:54. Ofärd i välfärden. Stockholm: Regeringskansliet.

SOU 2003:92. Unga utanför. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Statistiska Centralbyrån. (2005). *Trender och prognoser 2005 befolkningen, utbildningen, arbetsmarknaden med sikte på år 2020*. Örebro: SCB-Tryck.

Stevens, R. (1998). Det reflexiva jaget – ett upplevelseperspektiv. I Stevens R. (Red.). *Att förstå människor*. Lund: Studentlitteratur.

Ungdomsstyrelsen. (2004). *Ungas syn på arbete*. (Ungdomsstyrelsens skrifter 2004:6). Stockholm: Ungdomsstyrelsen.

Vad tycker Du?

Jag är studerande på Socionomlinjen, Socialhögskolan och gör en undersökning om ungdomars förväntningar på Ungdomsslussen i Järfälla och Work Center i Upplands Väsby.

Syftet med undersökningen

Syftet med denna undersökning är att ta reda på vad Du och andra har för förväntningar och om Ni får vara med och påverka det som görs för Er.

Om frågorna

Du är anonym, ingen kommer att veta hur Du har svarat. Det tar c:a 10 minuter att fylla i enkäten och det är frivilligt. Du har rätt att dra Dig ur om och när Du vill. Frågorna handlar om vilka förväntningar Du har och om Du får vara med och påverkar det som görs för Dig på Work Center. Om Du tycker att en fråga är svår eller inte vill svara, så gå vidare till nästa fråga.

Tack för Din medverkan,

Anna Pensjö

Bilaga 2

Enkätundersökning Ungdomsslussen våren 2006

Till Dig som vill fylla i enkäten

Den här enkäten vänder sig till Dig som är mellan 16-24 år. Det är frivilligt och Du som svarar är anonym, ingen kommer att veta hur Du har svarat.

Frågorna handlar om vad Du och andra ungdomar har för förväntningar, och om ni får vara med och påverka Ungdomsslussen. Ungdomsslussen är ett samarbete mellan Socialtjänsten, Jobbcenter, Arbetsförmedlingen, gymnasieskolor och vuxenutbildning i Järfälla.

Några frågor som handlar om vad du gör på Ungdomsslussen

1. Vad gör du när du kommer till Ungdomsslussen (Du kan kryssa i flera alternativ)

☐ pratar enskilt med personal	☐ deltar i grupp
☐ pratar med andra ungdomar	☐ sitter vid datorn
☐ söker arbete	☐ dricker kaffe
☐ annat, ange vad.....	

2. När började Din kontakt med Ungdomsslussen.....

3. Ungefär hur många timmar i veckan är Du på Ungdomsslussen.....

4. Hur många arbeten har Du sökt.....

	Ja	Nej
5. Har Du gått på kommunikationskurs med Rico	☐	☐

6. Ange på skalan mellan 6 och 1 det Du tycker stämmer bäst

	<u>Stämmer precis</u>					<u>Stämmer inte alls</u>
a. Jag har berättat för ungdomsslussen vad jag är bra på	6	5	4	3	2	1
b. Jag sköter kontakter med skolor och arbetsplatser helt själv	6	5	4	3	2	1
c. Jag tror att det Ungdomsslussen råder mig att göra är det som är bäst för mig	6	5	4	3	2	1
d. Det går lättare att söka arbete när jag är på Ungdomsslussen än hemma	6	5	4	3	2	1
e. Jag tycker att Ungdomsslussen lyssnar på mina önskemål	6	5	4	3	2	1
f. Ungdomsslussen och jag kommer gemensamt fram till mitt närmaste mål	6	5	4	3	2	1
g. Jag tycker att de krav som ställs på mig på Ungdomsslussen är rimliga	6	5	4	3	2	1

Nu kommer några frågor som handlar om vad Du tror att ungdomar förväntar sig för hjälp på Ungdomsslussen.

7. Ange på skalan den siffra som stämmer bäst överens med om Du tror att Ungdomsslussen kan hjälpa ungdomar med följande

Hur troligt är det att Ungdomsslussen Kan hjälpa ungdomar med att	<u>Mycket troligt</u>					<u>Inte alls troligt</u>
a. -fortsätta sina studier	6	5	4	3	2	1
d. -ordna arbeten åt ungdomar	6	5	4	3	2	1
e. -kunna prata om sina åsikter	6	5	4	3	2	1
h. -förbättra sitt sätt när de söker arbete	6	5	4	3	2	1
j. -att få bättre självförtroende när de söker arbete	6	5	4	3	2	1

8. Finns det något som Du tycker att Ungdomsslussen skulle kunna bli bättre på?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Nu kommer några frågor som handlar om hur Du ser på Din framtid om fem år

9. Ange vad hoppas Du ha gjort för erfarenheter om 5 år

	Stämmer helt och hållet					Stämmer inte alls
<u>Om fem år</u>						
a. - har jag arbetslivserfarenhet inom ett yrke	6	5	4	3	2	1
b. - har jag högskole-/universitetsexamen	6	5	4	3	2	1
c. - arbetar jag i eget företag	6	5	4	3	2	1
d. - har jag fast anställning	6	5	4	3	2	1
e. - har jag flexibel arbetssituation t ex projekt	6	5	4	3	2	1
f. - kan jag försörja mig själv	6	5	4	3	2	1
g. - har jag rest runt och sett mig om i världen	6	5	4	3	2	1
h. - har jag arbetslivserfarenhet från flera yrken	6	5	4	3	2	1
i. - har jag en egen bostad	6	5	4	3	2	1
j. - har jag bildat familj, fått barn	6	5	4	3	2	1
k. Ungdomsslussen kan hjälpa mig att komma närmre mina framtidsmål	6	5	4	3	2	1

10. Finns det någon annan som kan hjälpa Dig att komma närmre Dina mål

- Ja, ange vem.....
 Nej
 Vet inte
-

11. I framtiden, vilken sorts arbete skulle Du helst vilja ha?

11b. Behöver Du ytterligare utbildning för att få det arbetet?
.....

Nu kommer en fråga som handlar om vad Du önskar få ut av ett framtida arbete

12. Det viktigaste för mig på mitt framtida arbete är?

	Mycket viktigt					Inte alls viktigt
a. att ha bra betalt	6	5	4	3	2	1
b. att ha trevliga arbetskamrater	6	5	4	3	2	1
c. att ha bra arbetstider	6	5	4	3	2	1
d. att det finns karriärmöjligheter	6	5	4	3	2	1
e. att arbetet ligger nära bostaden	6	5	4	3	2	1
f. att det finns möjlighet att utvecklas	6	5	4	3	2	1
g. att göra något meningsfullt	6	5	4	3	2	1
i. att jag har roligt	6	5	4	3	2	1

Nu kommer några frågor som handlar om Din skolgång

13. Vilken skola gick du i senast?_____

14. Vilken är Din högst genomförda utbildning med slutbetyg?

- 9-årig grundskola 3-årigt gymnasium
 2-årigt gymnasium Inga fullständiga slutbetyg (se följdfråga 15)

15. Om Du inte fick ett slutbetyg i skolan - vilka var de främsta skälen för detta.

Du kan kryssa i flera alternativ

	Stämmer <u>precis</u>					Stämmer <u>inte alls</u>
a. -jag hade valt en inriktning som inte intresserade mig	6	5	4	3	2	1
b. -jag var inte tillräckligt motiverad för studier (skoltrött)	6	5	4	3	2	1
c. -jag trivdes inte med lärarna	6	5	4	3	2	1
d. -jag trivdes inte med de andra eleverna	6	5	4	3	2	1
e. -skolan gav inte det stöd jag behövde	6	5	4	3	2	1
f. -utbildningen var för svår	6	5	4	3	2	1

g. annat skäl, ange vad

16. Vad har du till största delen gjort sedan september 2005?

☐ arbetat	☐ studerat	☐ föräldraledig
☐ militärtjänst	☐ rest omkring	☐ sjuk
☐ annat, ange vad.....		☐ arbetslös (se nedan)

	Ja	Nej
b. <i>Om</i> Du varit arbetslös, har du haft någon praktik	☐	☐
c. <i>Om</i> ja, hur många?.....		
-

17. Ange på skalan hur sannolikt är det att Du om fem år kommer att

	Mycket <u>sannolikt</u>					Inte så <u>sannolikt</u>
<u>Om fem år kommer jag att</u>						
a. -ha en fast anställning	6	5	4	3	2	1
b. -ha fortsatt att studera	6	5	4	3	2	1
c. -ha högskole/universitetsexamen	6	5	4	3	2	1

Till sist några frågor om Dig och Din familj

18. Hur gammal är Du? _____

19. Kön Man Kvinna

	Ja	Nej
20. Jag är född i Sverige	☐	☐
Båda mina föräldrar är födda i Sverige	☐	☐
En av mina föräldrar är födda i Sverige	☐	☐

21. Vilken utbildning har den av Dina föräldrar eller motsvarande som har högst utbildning?
Vid utländsk utbildning, försök placera in den på jämförlig nivå.

- grundskola eller motsvarande
- gymnasieskola eller motsvarande
- universitets/högskoleutbildning
- vet ej

22. Föräldrars arbetssituation

	Mamma	Pappa
Arbetar	☐	☐
Studerar	☐	☐
Arbetslös	☐	☐
Annat	☐	☐

Tack för Din medverkan!

I framtiden, vilken sorts arbete skull Du helst vilja ha?	Behövs utbildning för det?
Bygg	Ja
Mentalskötare	Ja, antagligen
Kock	Nej
Lätt arbete	Ja
Säljare	Vet ej
Arkitekt	Ja, högskola
Vet ej	
Ingen aning	
Frisör	Ja
Fritidspedagog	Ja
Butiksbiträde	Nej
Hjälpa människor	Vet ej
Lager	Jag behöver massor av utbildning
Reptiluppfödning	Ja
Helst veterinär eller inom vård och omsorg	Ja mycket!
Marknadschef	Ja
Tekniker, säljare, support, IT	Kanske
Inom resor och turism	Nej
Ett jobb där jag trivs och får göra det jag vill, eller är utbildad till	Ja
Lager/IT	Nej/Ja
Psykolog eller gymnastiklärare	Ja!!
Inredningsarkitekt/dietist	Ja
Brevbärare	Nej
Allra helst med djur. Vill starta hunddagis	Ja, även om jag kan mycket vill folk ha det dokumenterat
Försäljare inom hudvård	Ja, säljutbildning (dock inte alltid nödvändigt)
Något som jag trivs med	Ja
Optiker	Ja
Arbeta i filmbranschen	Mycket, gäller bara inte ge upp!
Eget företag	Ja
Socionom	Ja, högskola
Egen företagare	Nej
Nått inom hantverk	Ja, gymnasieutbildning till att börja med
Spelutvecklare	Ja, plus en massa arbete
Ekonomi/lärare	Ja, högskoleutbildning
Försäljning	Vet ej
Arbeta som lärare	Ja
Inom el	Nej
Ett bra arbete	
Eget eller ett serviceinriktat, ge råd osv arbete!	Ja, delvis!

Programmerare	Kanske
Elektriker/eget	Ja
Pilot	Ja
Målare	Vet inte
Roligt, välbetalt, meningsfullt	Ja
Plattsättare	Nej
Vet ej	Ja
El	Kanske
Eget företag	Vet ej
Vård	Ja
Plattsättare	Nej
Kontor/telefonsupport	Nej
Ingen aning	Vet ej
Inom restaurangbranschen	Ja, så jag utbildar mig
Vet ej	Nej, det tror jag inte
Lageransvarig eller chef	Mycket troligt